

Stavební hmoty

Přednáška 10

Kusová staviva na bázi hlíny

Nepálená hlína

Tradiční konstrukce

- dusání do dřevěného bednění
- lepenice
- hrázdění
- vepřovice
- války

Nepálená hlína

Novodobá výroba

- lisované cihly (stabilizace cementem, polypropylenová vlákna)
- dusání do bedně

Bentonit

- velmi jemný jíl – montmorillonit
- nízká propustnost vody
- ve styku s vodou bobtná (až o 700% objemu)
– na bentonity
- vysoká plasticita

+

- + neomezená životnost
- + samoregenerace

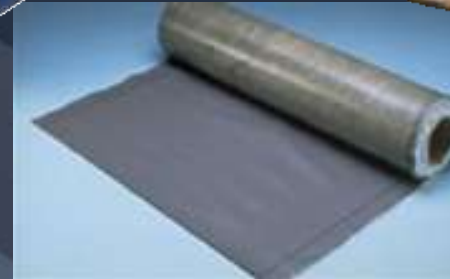
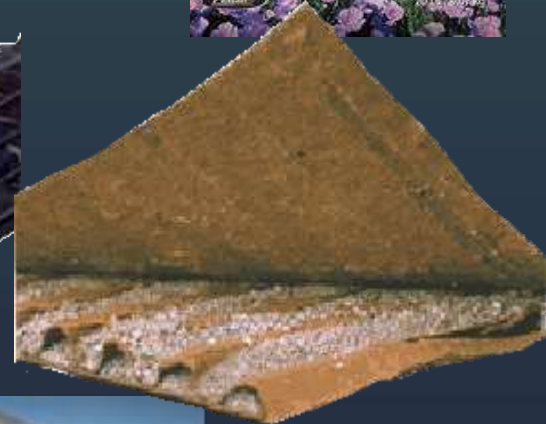

- cena
- větší tloušťka
- nutné přitížení

Bentonit - výrobky

- hydroizolace
 - desky (karton, plněný b.)
 - rohože (folie+b.)
 - těsnící pásky – těsnění spar

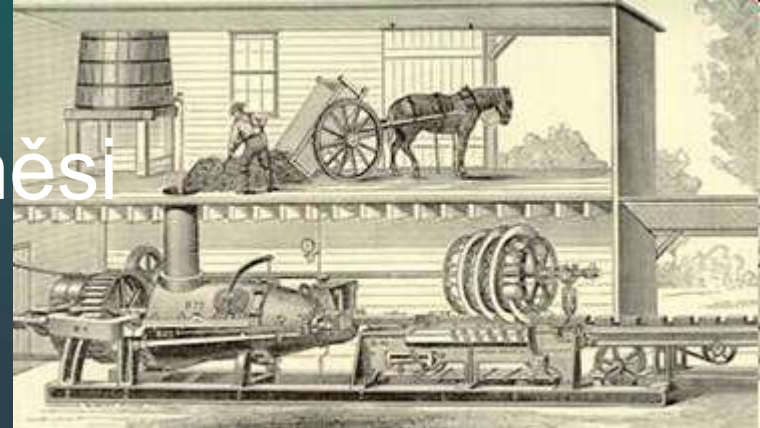
Keramika

Keramika - výroba

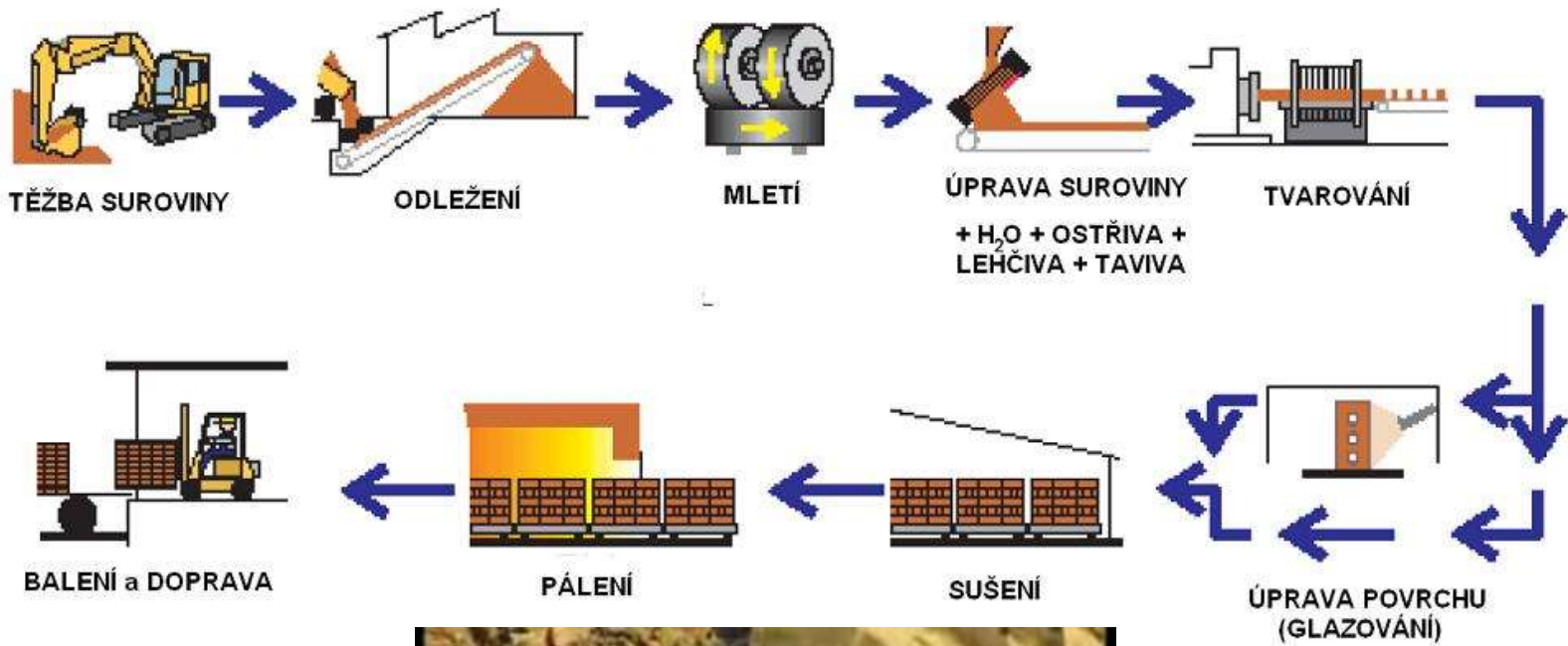
- pálení keramické směsi
(900-1200 °C)
- suroviny:

- plastické horniny obsahující jíł
- ostřiva - omezení smrštění (písek, škvára)
- lehčiva - zvýšení pórovitosti střepeu (uhelný prach, dřevěné piliny)

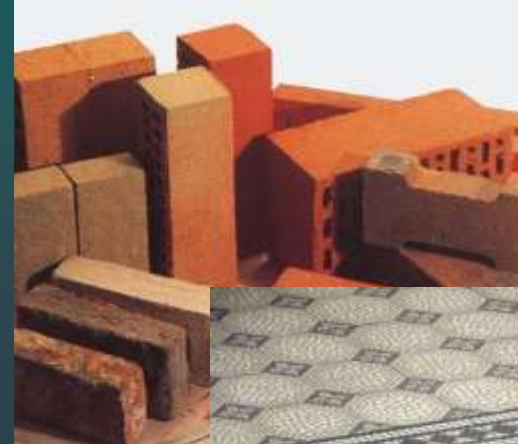
Výroba keramiky

Keramické výrobky

- cihlářské výrobky
- obklady
- kamenina
- zdravotní keramika
- žárovzdorné výrobky

Keramické výrobky

Druh	Hmotnostní nasákavost
slinuté	$< 1,5 \%$
poloslinuté	$1,5 - 3\%$
hutné	$3 - 6 \%$
polohutné	$6 - 10 \%$
pórovité	$>10 \%$

Cihlářské výrobky

Cihlářské výrobky

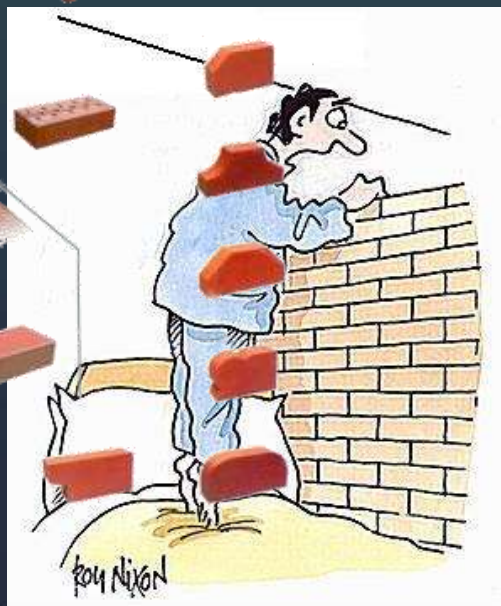
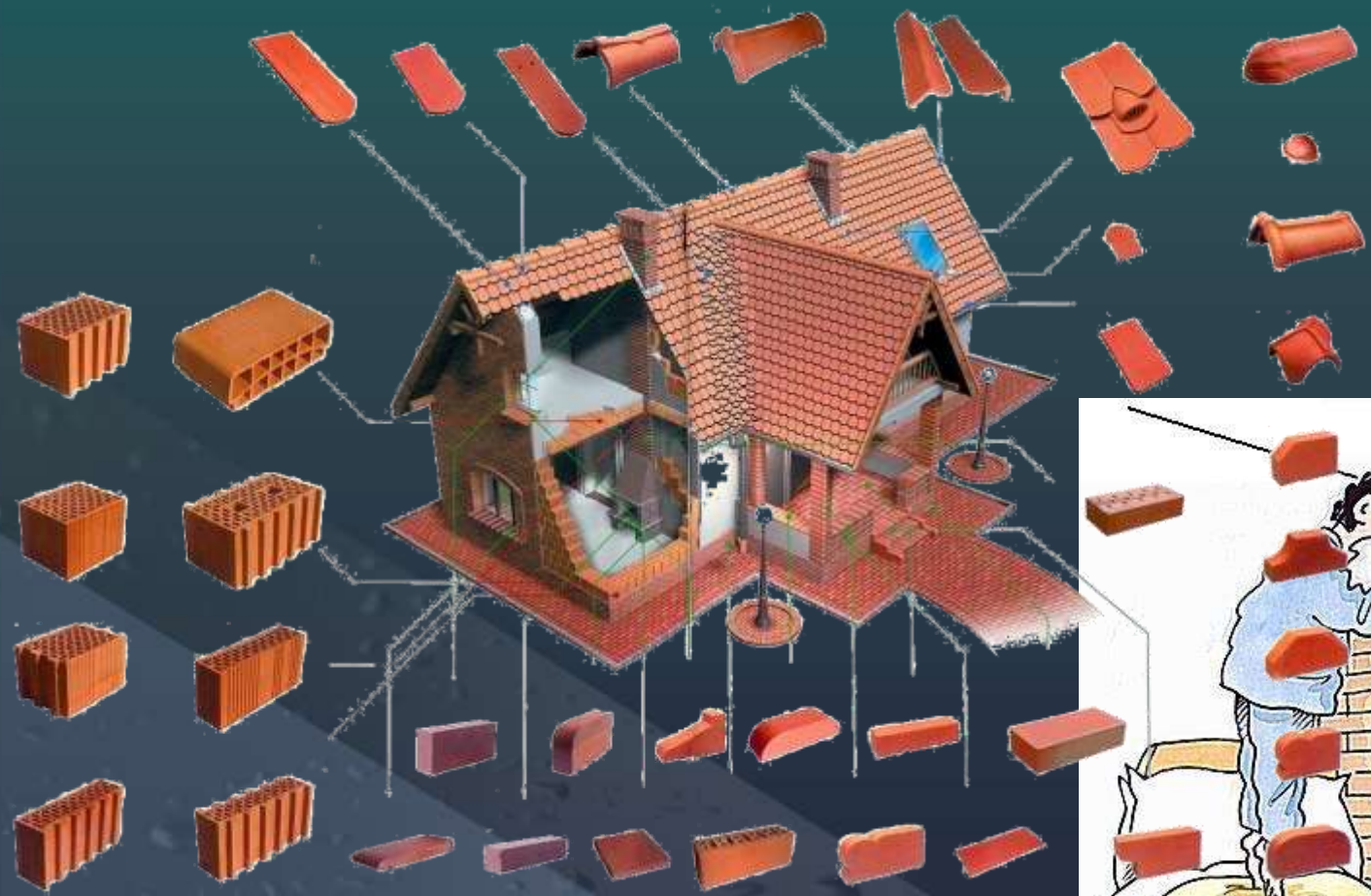

„Cihla jest umělý stavební kámen, vypálením z hlíny zhotovený. Povaha a pevnost cihel závisí nejen na druhu hlíny, nýbrž i na jejím spracování, vyschnutí a vypálení. Aby cihly účelu svému dostály, musí býti dobře vypáleny, ale nikoliv přepáleny, v kterémžto případě jsou na povrchu slity a vypadají jako klejtem polévané.“

Ottova encyklopedie, 1908

Cihlářské výrobky

" Tak co jsem zas řekl špatného? "

Vlastnosti cihelného střepu

Vlastnost	Měrná jednotka	Hodnota
hustota	kg.m^{-3}	2600-2700
objemová hmotnost (suchý stav)	kg.m^{-3}	1600-2200
hmotnostní nasákavost	%	20-25
objemová nasákavost	%	36-55
rovnovážná vlhkost	%	2,0
modul pružnosti	MPa	8000-12000
součinitel tepelné vodivosti	$\text{W.m}^{-1}.\text{K}^{-1}$	0,65-0,80
měrná tepelná kapacita	$\text{kJ.kg}^{-1}.\text{K}^{-1}$	0,9-1,1
souč. délkové teplotní roztažnosti	K^{-1}	$5,0 \cdot 10^{-6}$
součinitel difuze vodní páry	s	$0,023 \cdot 10^{-9}$
faktor difuzního odporu	-	5 až 10
souč. hmotnostní vzduchové propustnosti	s	$9,2 \cdot 10^{-9}$

Výrobky pro svislé konstrukce

ČSN EN 771-1

- **HD** (high density):
 - všechny pálené zdicí prvky určené pro použití v režném zdivu,
 - pálené zdicí prvky s objemovou hmotností za sucha větší než $1000 \text{ kg}\cdot\text{m}^{-3}$, určené pro použití v omítaném zdivu
- **LD** (low density):
 - pálené zdicí prvky s objemovou hmotností za sucha nejvýše $1000 \text{ kg}\cdot\text{m}^{-3}$, určené pro použití v omítaném zdivu

Označení zdících prvků

- typ, tvar a uspořádání
- rozměry a tolerance
- mrazuvzdornost
- pevnost v tlaku
- objemová hmotnost
- nasákavost
- tepelnětechnické vlastnosti
- kategorii obsahu aktivních rozpustných solí
- vlhkostní přetvoření
- reakce na oheň
- přídržnost

ČSN EN 771-1

Rok připojení značky **09**
Identifikační číslo notifikované osoby **1139**
Číslo ES certifikátu shody **1139-CPD-0271/05**
Harmonizovaná evropská norma **EN 771-1**

Výrobce
IČ: ATU 14605408

Výrobní závod **1530 - Werk Haiding**
AT-4631 Krenglbach, Ziegelaistraße 36
RAKOUSKO

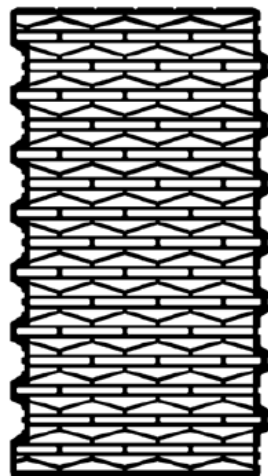
Název výrobku **POROTHERM 50 Hi - P8 - T2**
Typ prvku **LD - pálený zdící prvek**

Výrobní číslo **53001471**
Výrobní kód **53001471-1530**

Jmenovité rozměry a tolerance		jmenovitý rozměr	tolerance				
			prům. hodnoty	min.	max.	rozpětí	max.
délka	mm	250	třída	246	254	třída	5
šířka	mm	500	T2	494	506	R2	7
výška	mm	238		234	242		5

Objemová hmotnost		prům. hodnota	tolerance			
prvku	kg/m ³		třída	Dm ±8 %	min.	598
prvku	kg/m ³	650				
materiálu prvku	kg/m ³	NPD			max.	702

Tvar a uspořádání		svislé děrovaný prvek	
skupina prvků	-	3	podle EN 1996-1-1
poměrný objem otvorů	%	NPD	nedeklaruje se
tloušťka vnějších žeber	mm	NPD	nedeklaruje se
tloušťka vnitřních žeber	mm	NPD	nedeklaruje se
poměrný objem největšího otvoru	%	NPD	nedeklaruje se
poměrný objem úchytných otvorů	%	NPD	nedeklaruje se
souhrnná tloušťka ve směru délky prvku	%	NPD	nedeklaruje se
souhrnná tloušťka ve směru šířky prvku	%	NPD	nedeklaruje se

aktuální uspořádání může být nepatrně pozmeněno

Pevnost v tlaku		průměrná	normalizovaná	kategorie
ve svislém směru	N/mm ²	8	9,0	I
ve vodorovném směru	N/mm ²	0	0	

úprava ložných ploch zabroušením
úprava bočních ploch vrstvou malty

Přidržnost	N/mm ²	0,15	stanovená hodnota podle EN 998-2, Příloha C	
Tepelná vodivost	W/mK	$\lambda_{0,020} = 0,090$	stanoveno měřením - zdivo na maltu L (stěna bez omítek)	
Propustnost vodních par	-	$\mu = 5 / 10$	stanoveno podle EN 1745, Příloha A	
Trvanlivost	třída	F0	nepoužívat pro nechráněné zdivo	
Nasákavost	%	NPD	EN 771-1 nepožaduje pro prvky LD	
Počáteční rychlost nasákavosti	kg/(m ² ·min)	NPD	EN 771-1 nepožaduje pro prvky LD	
Obsah aktivních rozpustných solí	třída	S0	nepoužívat pro nechráněné zdivo	
Vlhkostní přetvoření	mm/m	NPD	EN 771-1 nepožaduje	
Reakce na oheň	třída	A1	podle EN 13501-1	
Rovinnost ložných ploch	mm	NPD	pouze u prvků určených pro zdivo s tenkými ložnými spárami	
Rovnoběžnost rovin ložných ploch	mm	NPD	pouze u prvků určených pro zdivo s tenkými ložnými spárami	
Nebezpečné látky	-		splňuje požadavky Vyhlášky SÚB č. 307/2002 Sb.	

NPD - není stanoven žádný parametr

Doplňkové národní požadavky pro použití:

ČSN 73 0540-2:04/2007
ČSN 73 0532:2000 + ZMĚNA Z1:2005

Mrazuvzdornost

Kategorie mrazuvzdornosti zdicích prvků HD a LD podle ČSN EN 771-1, čl. 5.3.6

Počet zmrazovacích cyklů podle ČSN 72 02601/Z3

F0

neagresivní prostředí (zdivo, které není v hotové konstrukci vystaveno působení vlhkosti a mrazu)

0

F1

mírně agresivní prostředí (zdivo vystavené působení vlhkosti a střídavému zmrazování a rozmrazování)

15

25

F2

silně agresivní prostředí (zdivo nasycené vodou a současně vystavené častému působení střídavého zmrazování a rozmrazování v důsledku klimatických podmínek)

50

100

Třídy objemové hmotnosti

Třída objemové hmotnosti	Průměrná hodnota objemové hmotnosti $\text{kg}\cdot\text{m}^{-3}$
550	501 – 550
600	551 – 600
650	601 – 650
700	651 – 700
750	701 – 750
800	751 – 800
900	801 – 900
1000	901 – 1000
1200	1001 – 1200
1400	1201 – 1400
1600	1401 – 1600
1800	1601 – 1800

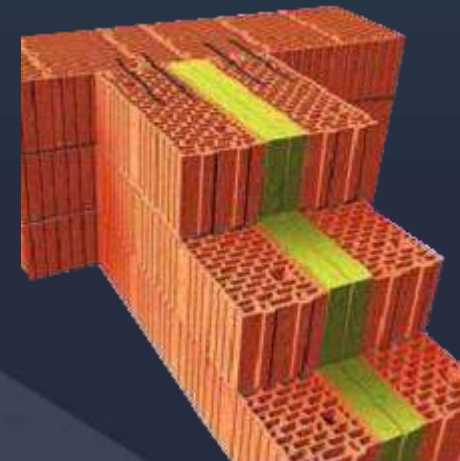
Třídy pevnosti

Pevnostní- značka cihel	Pevnost v tlaku	
	MPa	
	průměrná	jednotlivá
P 2	2	1,6
P 4	4	3,2
P 6	6	4,8
P 8	8	6,4
P 10	10	8,0
P 15	15	12,0
P 20	20	16,0
P 25	25	20,0
P 30	30	24,0
P 35	35	28,0
P 40	40	32,0

Druhy zdících prvků

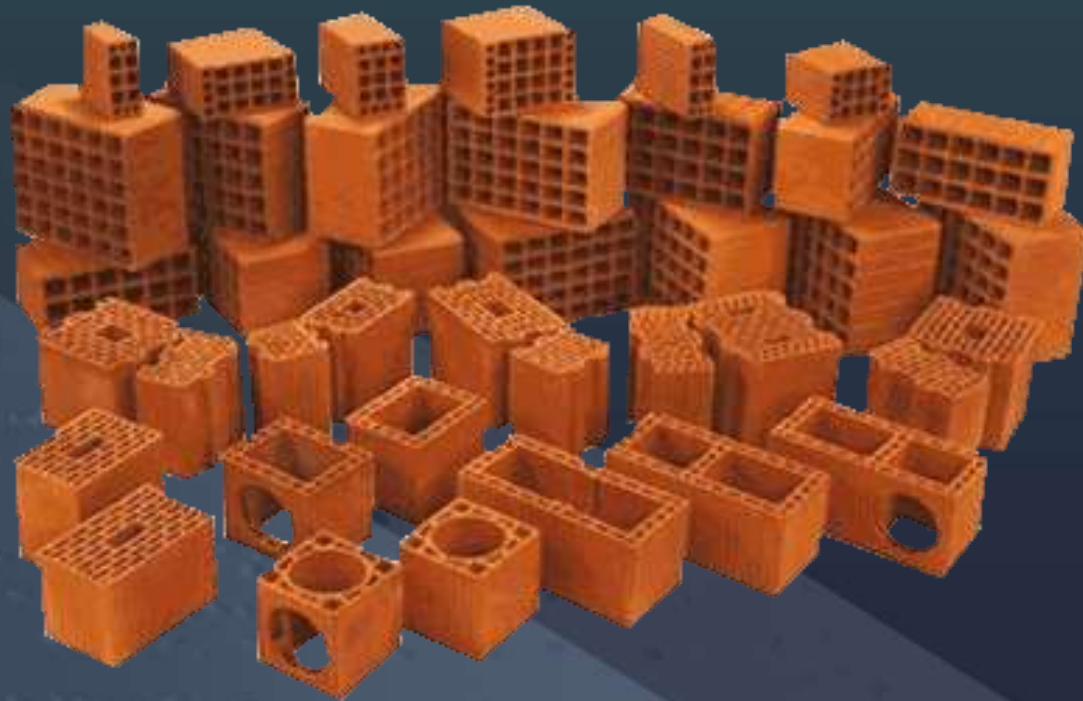
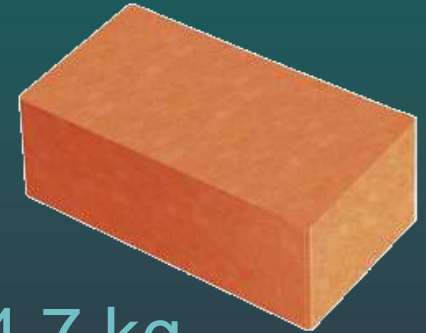
- Cihly plné **CP**
- Cihly odlehčené **CO**
- Příčkovky **Pk**
- Cihly lícové plné **CIP**,
dělivky **CIPd**
- Cihly typu **THERM**
(s kapsou, P+D)
- Cihly typu **AKU**
- Superizolační cihly typu
THERM
- Cihly broušené **CB, SB**

Tvary cihel

- cihla plná –
 - 290 x 140 x 65mm, hmotnost 4,7 kg

Cihly typu Therm

- pórovitost 15 – 20%
- $\lambda = 0,4 \text{ W.m}^{-1}.\text{K}^{-1}$
- $\rho_v < 1450 \text{ kg.m}^{-3}$
- zdění na tepelněizolační maltu

Zlepšení tepelné izolace

- vyplnění dutin v první vrstvě perlitem
- vyplnění dutin ve výrobě
 - minerální vatou
 - polystyrenem

- pórovitost 15 – 20%
- $\lambda = 0,058 \text{ W.m}^{-1}.\text{K}^{-1}$
- $\rho_v < 640 \text{ kg.m}^{-3}$
- zdění na celoplošné lepidlo, PUR pěna

Zdění na PUR pěnu

- možnost práce i v chladném období
- pevnost ?
- životnost?

Cihly broušené

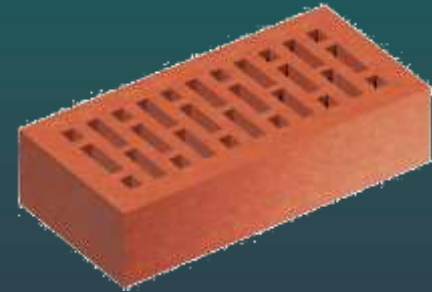
- po vypálení zbroušeny s přesností 1 mm
- přesné zdění

Cihly typu Klinker

- ostře vypálený keramický materiál ze speciální hlíny při vysoké teplotě (cca 1100°C) až do bodu slinutí.
 - mimořádná odolnost proti povětrnostním vlivům
 - minimální nasákavost
 - vysoká mrazuvzdornost
 - vysoká objemová hmotnost a pevnost
 - neomítají se

**Katedra materiálového inženýrství
a chemie**

Stavební fakulta ČVUT v Praze

Stavební hmoty

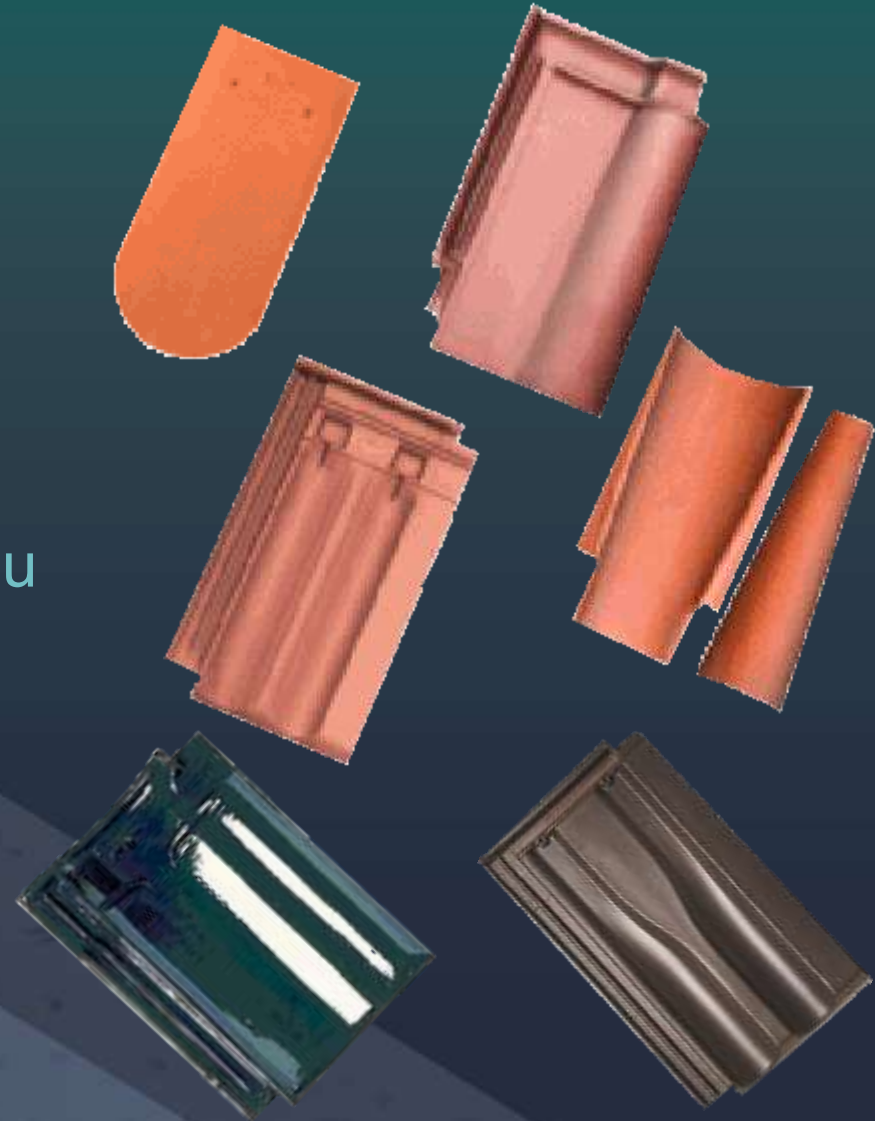

Střešní krytina

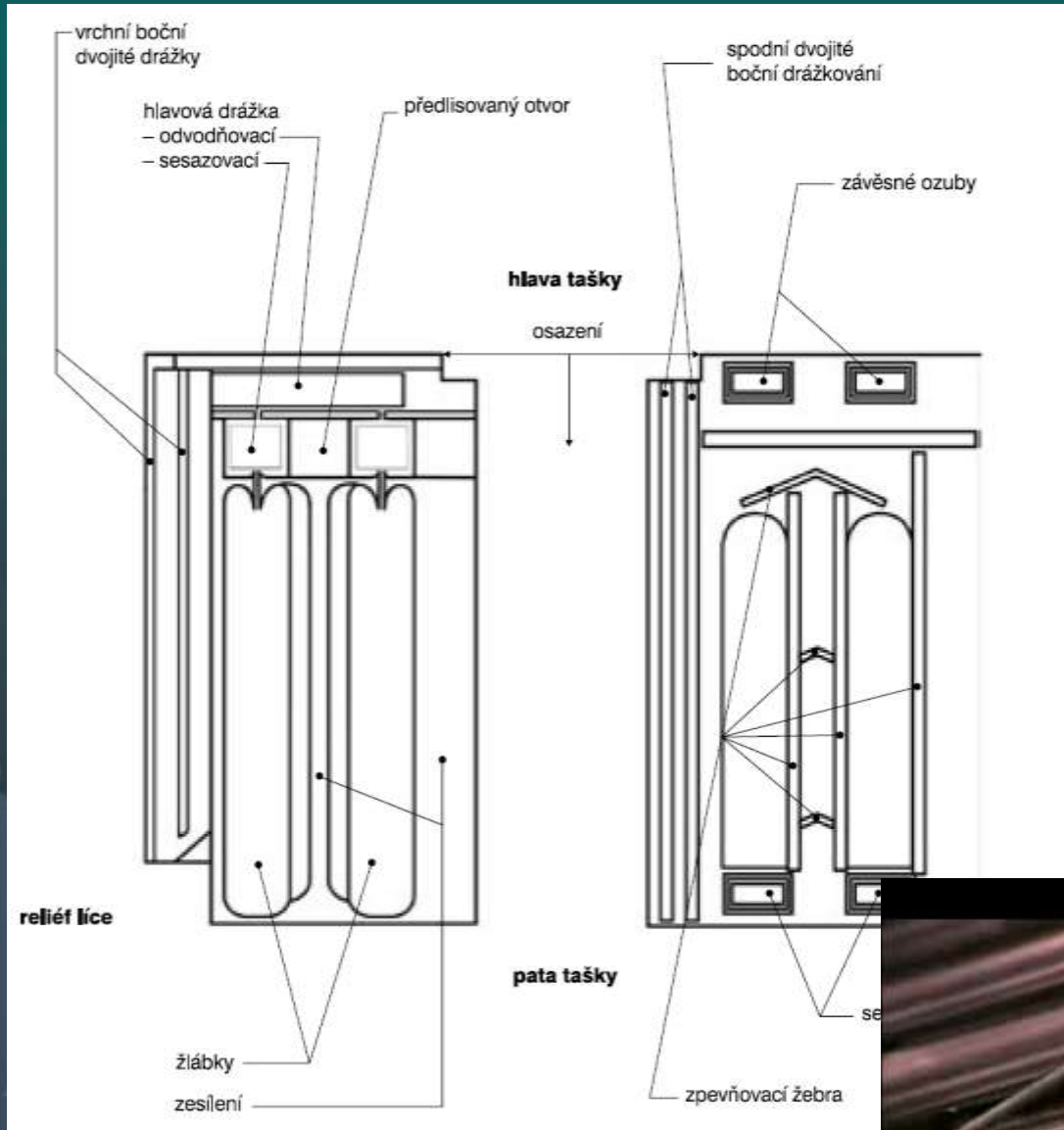
Pálené střešní tašky

- technologie:
 - tažené
 - ražené
- drážky
 - drážkové (se spojitou nebo přerušovanou drážkou)
 - bez drážek
- barevnost povrchu
 - režné, engobované, glazované

Stavební hmoty

zkoušení tašek

Střešní tašky - sortiment

HRANICE 11
Potřeba na 1 m²
- od 10,8 ks

FRANCOUZSKÁ 12
Potřeba na 1 m²
- 11,3 ks

ROMANSKÁ 12
Potřeba na 1 m²
- 11,9 ks

UNIVERZÁL 12
Potřeba na 1 m²
- od 11 ks

FALCOVKA 11
Potřeba na 1 m²
- 11,1 ks

SRDCOVKA 11
Potřeba na 1 m²
- 11,1 ks

STODO 12
Potřeba na 1 m²
- 12,2 ks

STODO 12 posuvná
Potřeba na 1 m²
- od 12,2 ks

FRANCOUZSKÁ 14
Potřeba na 1 m²
- 14,5 ks

BRNĚNKA 14
Potřeba na 1 m²
- od 14,5 ks

JIRČANKA 13
Potřeba na 1 m²
- 13,5 ks

POLKA 13
Potřeba na 1 m²
- od 13 ks

BOBROVKA
Potřeba na 1 m²
- od 36 ks

MALÝ PREJZ
Potřeba na 1 m²
- 16 párů ks

PRAŽSKÝ PREJZ
Potřeba na 1 m²
- 12 párů

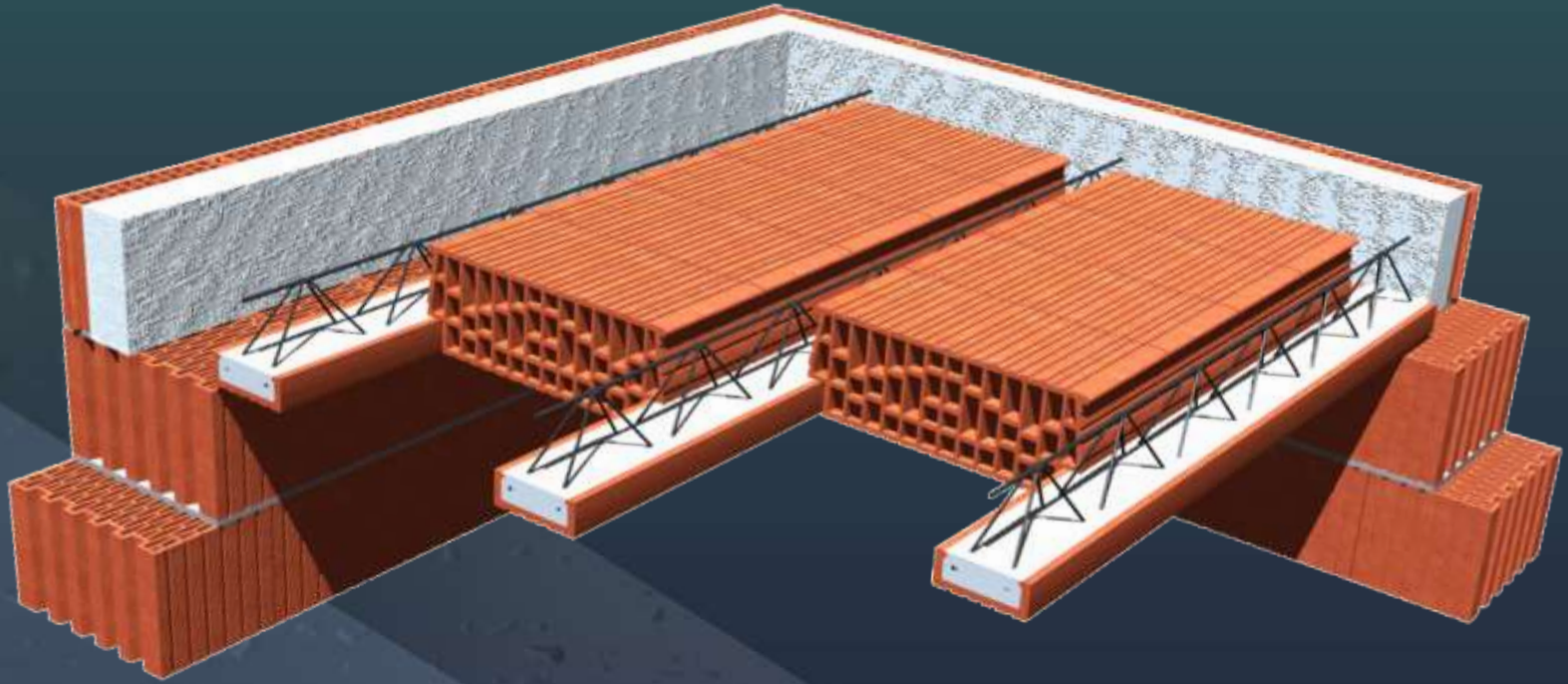

Doplňkový sortiment

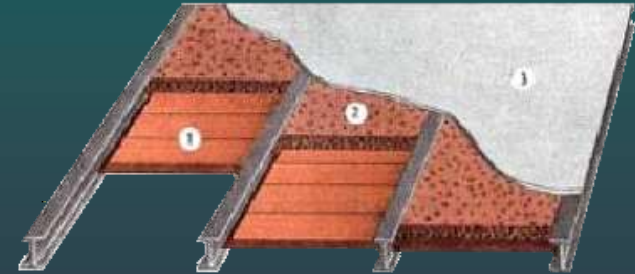
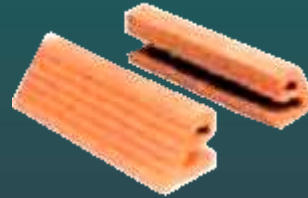
Stropní cihelné konstrukce

Vodorovné konstrukce

- stropní desky
(Hurdis, již se nevyrábí)

- překlady

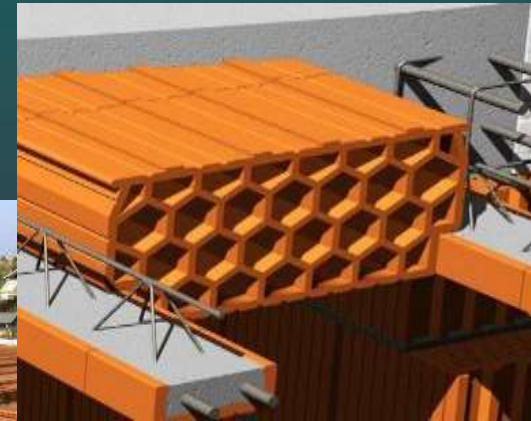
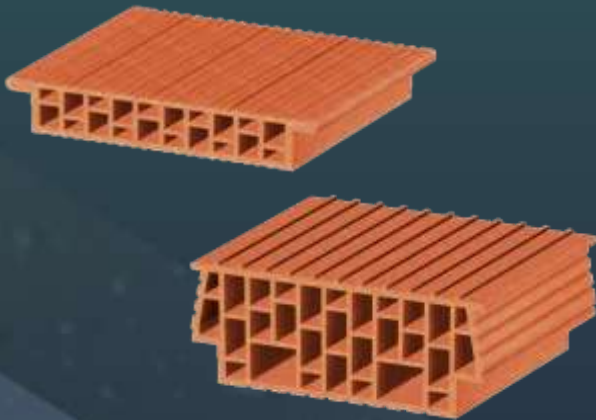
- stropní nosníky

Vodorovné cihelné konstrukce

- stropní vložky

- stropní panely

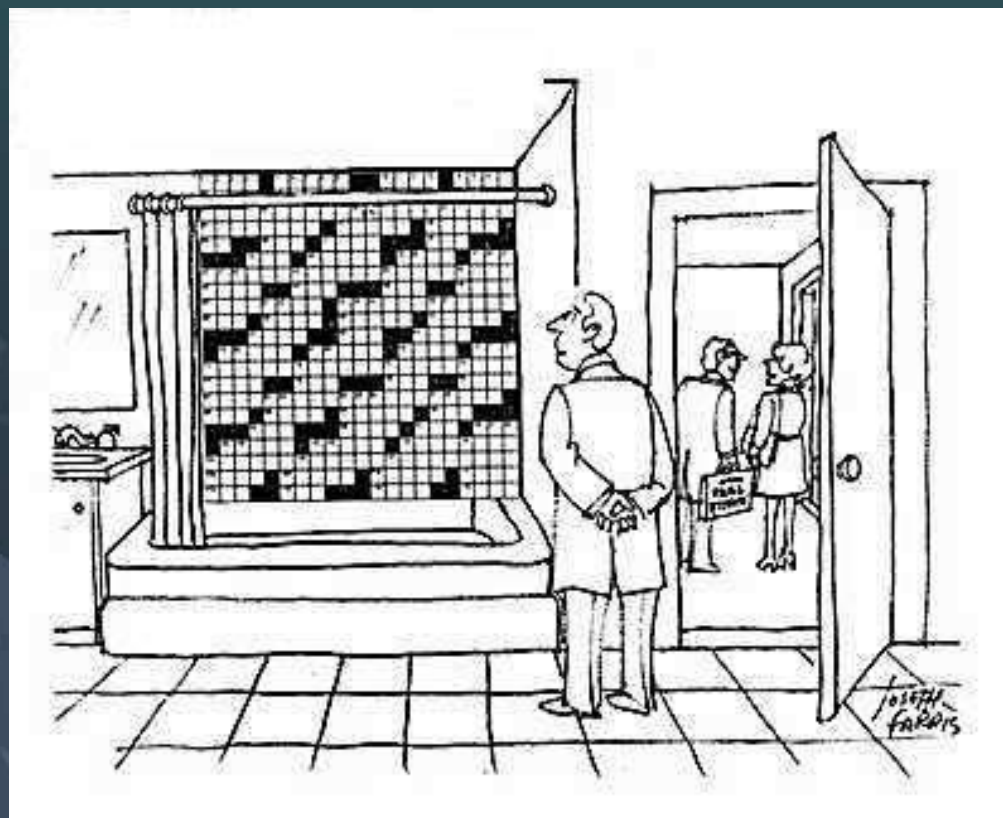
Havárie stropů Hurdis

- kolem roku 2000
- hlavní příčina – technologická nekázeň při montáži
- firma Flachs je v likvidaci

Dlaždice a obkladačky

Keramické obkladové prvky

- ČSN EN 14411 : tenkostěnné výrobky používané pro dlažby, obklady stěn a fasád

Park Güell, Barcelona

Kavárna Imperial, Praha

Dělení obkladů a dlažeb

Technol. výroby	Nasákavost E (%)			
	Skupina I $E \leq 3\%$	Skupina IIa $3\% < E \leq 6\%$	Skupina IIb $6\% < E \leq 10\%$	Skupina III $E > 10\%$
Tažené	A I	A IIa _(1,2)	A IIb _(1,2)	A III
Lisované	B Ia ($E \leq 0,5\%$)	B IIa	B IIb	B III
	B Ib ($0,5\% < E \leq 3\%$)			
Odlévané	C I	C IIa	C IIb	C III

Požadavky na kluznost

Pro **pracovní podlahy** (DIN 51 130)

Označ.	úhel skluzu	doporučené použití
R 9	6 – 10°	vnitřní a odpočinkové plochy, kantýny ...
R10	10 – 19°	sklady, malé kuchyně, sanitární prostory ...
R11	19 – 27°	kuchyně škol, mycí linky, prádelny, brusírny, venkovní schody ...
R12	27 – 35°	velkokuchyně, pracovní jámy, mlékárny ...
R13	přes 35°	rafinerie tuků, koželužny, jatka ...

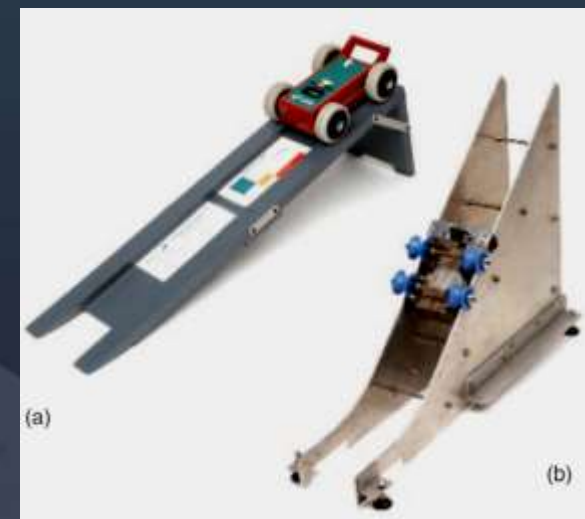
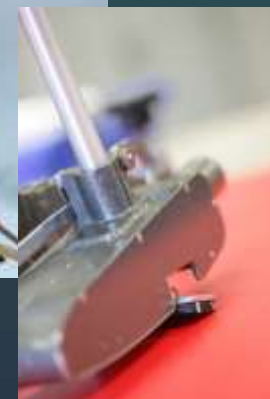
Pro podlahy (DIN 51 097), kde se chodí **bosou nohou**

Označ.	úhel skluzu	doporučené použití
A	> 12°	chodby pro chůzi naboso, převlékárny ...
B	> 18°	veřejné sprchy, ochozy bazénů, brouzdaliště, schody ...
C	> 24°	schody pod vodou, šikmé okraje bazénů, startovací bloky ...

Zkoušky kluznosti

- zkušební kyvadlo
- odolnost proti kluzu
- roller-coaster test

Stupeň otěruvzdornosti

Stupeň 1 – je určen pro podlahy bez možnosti poškrábání a měkkou obuv, např. koupelny, ložnice a WC bytů a obklady bazénů a stěn.

Stupeň 2 – je určen pro podlahy zřídka vystavené uvedenému znečištění a běžnou obuv, např. obytné místnosti kromě kuchyní a předsíní.

Stupeň 3 – je určen pro podlahy vystavené častějšímu znečištění, např. předsíně, lodžie, balkony, chodby, kanceláře, kuchyně bytů, hotelové pokoje, sanitární a terapeutické místnosti v nemocnicích .

Stupeň 4 – je určen pro intenzivnější frekvenci chodců a silnější znečištění, např. vnitřní prostory správních budov a chodby hotelů, obchodní místnosti a kanceláře

Stupeň 5 – je určen pro podlahy vysoce namáhané otěrem a znečištěním, např. obchody, restaurace, schodiště hotelů.

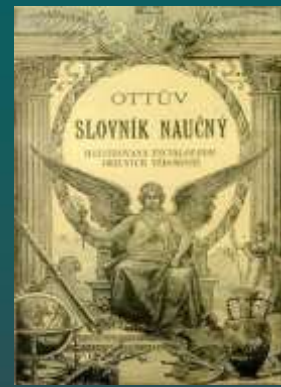
Výběr obkladu

- **umístění** → nasákavost, mrazuvzdornost
- **způsob a úroveň namáhání** → otěruvzdornost a protiskluznost
- **estetické řešení** → velikost, barva, povrch

Kamenina

- jest výrobek hliněný nepórovitý, na lomu sklovitý a neprůhledný, na jemných štěpinkách nejvýše slabě prosvitavý. Nepórovitostí střepu liší se od jemného zboží cihlářského

Ottova encyklopedie, 1908

Kamenina - vlastnosti

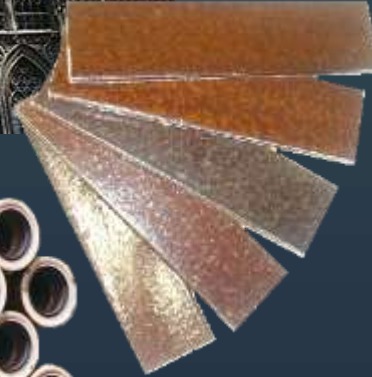
- barva: šedožlutá až hnědá
- nasákavost: 0 – 4 %
(trouby do 7 %)
- pevnost v ohybu: 15 - 40 MPa
- vysoká hutnost
- dobrá mrazuvzdornost
- odolnost vůči chemikáliím
- otěruvzdornost

Kamenina

- jemná
 - dlažby a obkladačky
 - střešní krytina
- hrubá
 - kanalizace
 - hospodářská
 - chemická stavební
 - vystýlková

Sanitární keramika

Sanitární keramika

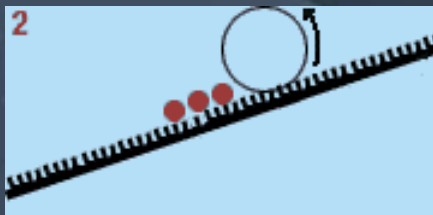
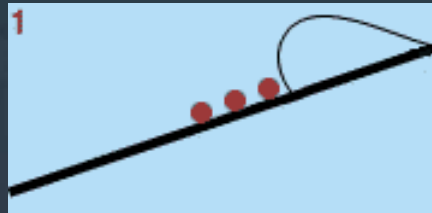
- pórovina
- vitreous china (Diturvit)
- umyvadla
- záchodové mísy
- bidety
- umývatka
- pisoáry
- vany

Sanitární keramika

- **lotosový efekt** – samočistící schopnost povrchu
- **antibakteriální povrch TiO_2**

**Katedra materiálového inženýrství
a chemie**

Stavební fakulta ČVUT v Praze

Stavební hmoty

SKLO

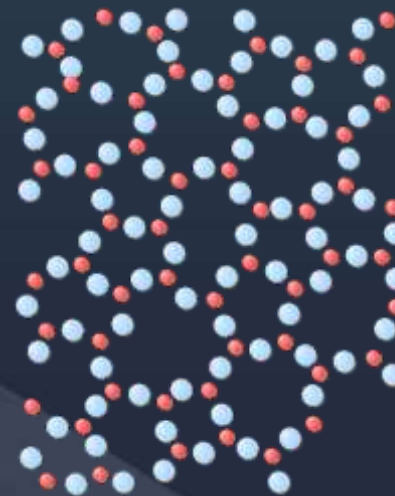
Stavební hmoty

SKLO

- silikátový materiál
- amorfní
- homogenní
- propouští světlo
- tuhé a tvrdé
- křehké
- odolné vůči chemickým
a povětrnostním vlivům
- plynotěsné

Sklo

O
Si

Stavební sklo

- výplně otvorů
- fasády
- střešní konstrukce
- příčky
- skleněné konstrukce

Výroba skla

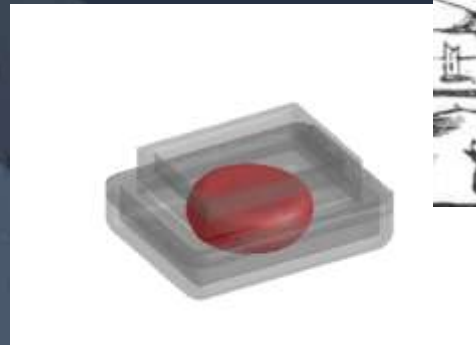
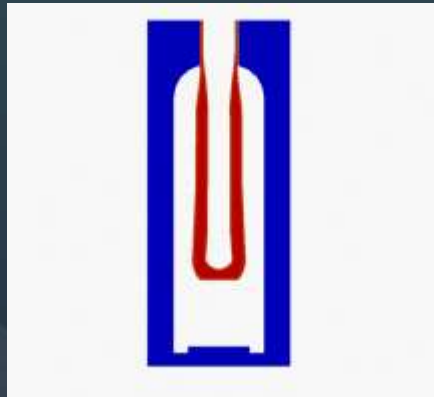
- společně se taví při 1400
- sklářský kmen
 - křemičitý písek (60-80% SiO_2)
 - CaO (z CaCO_3)
 - Na_2O , K_2O (uhličitaný - soda, potaš)
- čeřiva (sířany a dusičnany) – odstraňují bublinky, homogenizují hmotu
- střepy (do 30%) – urychlují tavení, zlepšují homogenitu

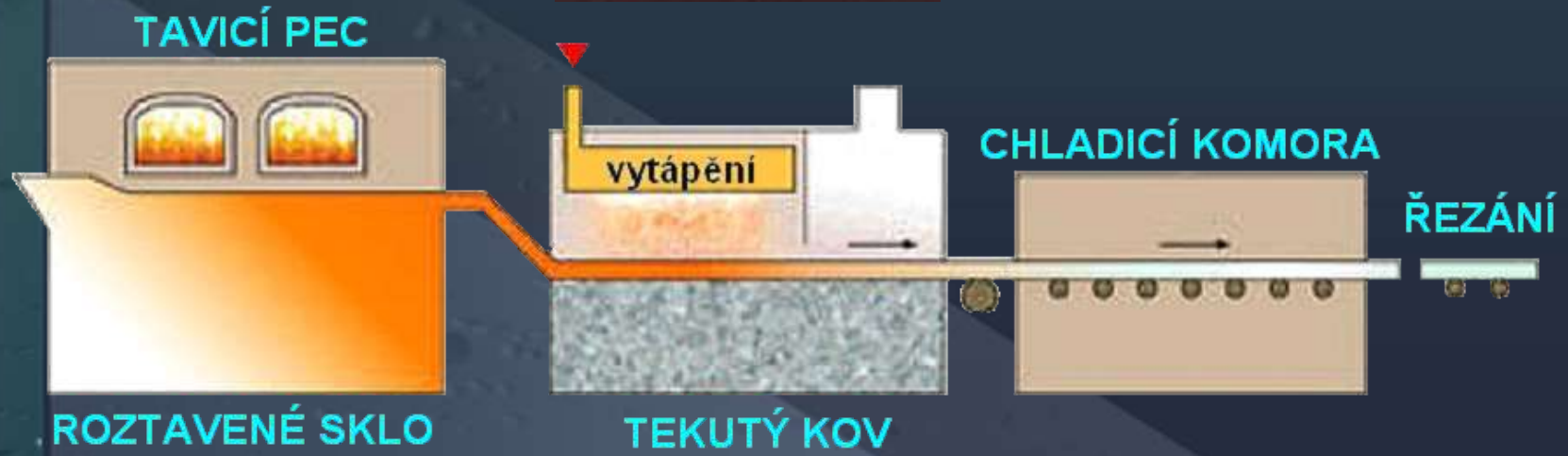
Tvarování skla

- duté sklo
 - foukání
- tvarovky, střešní tašky
 - lisování
- ploché sklo
 - tažení
 - válcování
 - lití
 - float
- vlákna
 - rozfoukávání
 - odstředování

Float proces

Vlastnosti skla

- vlastnosti lze ovlivňovat složením

Běžné sklo:

- hustota: **2200 – 3600** kg.m⁻³
 - olovnaté sklo: až 6000 kg.m⁻³
- pevnost v tlaku: **700 – 1200** MPa
- pevnost v tahu: **30 – 90** MPa
- modul pružnosti: **50 – 90** GPa
- $\lambda = 0,6 – 0,9$ W.m⁻¹.K⁻¹
- tvrdost (Mohs) : 6 - 7

Vlastnosti skla

- **Propustnost**

- závisí na druhu a tloušťce (až 92 %)
- různá pro různé vlnové délky (UV x IR)
- lze ovlivňovat povrchovou vrstvou oxidů kovů

- **Pevnost**

- závisí na kvalitě povrchu (leštění)
- p. v tahu klesá s rostoucí tloušťkou

- **Křehkost**

- plyne z vysokého E a nízké pevnosti v tahu

Sklo - výrobky

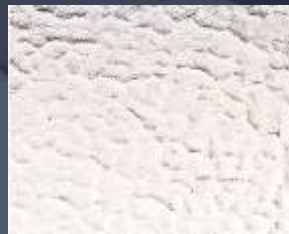
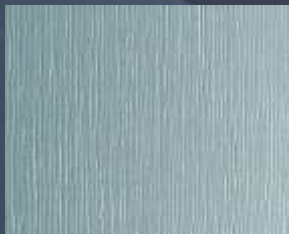
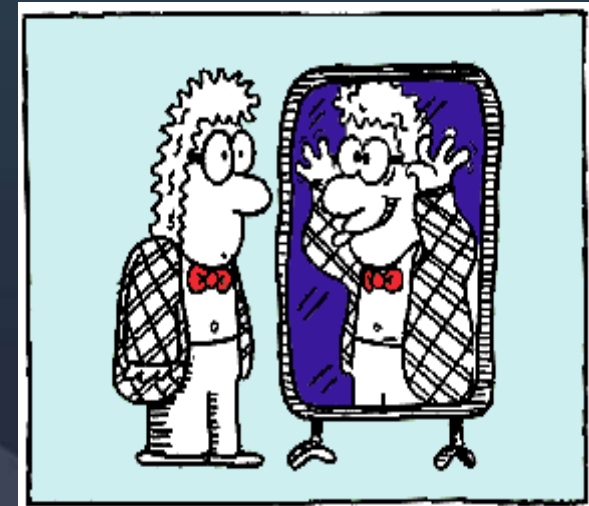
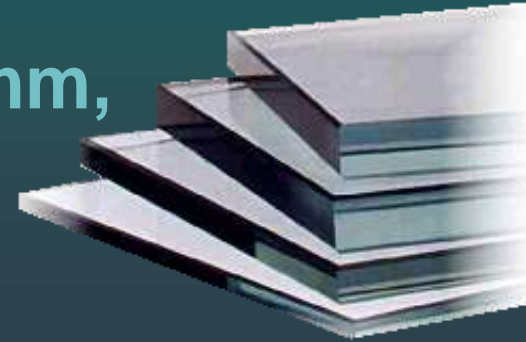
- ploché sklo
- tvarované sklo
- pěnové sklo
- skleněná vlákna
- mikrodutinky
- aerogel

Ploché sklo tažené a float

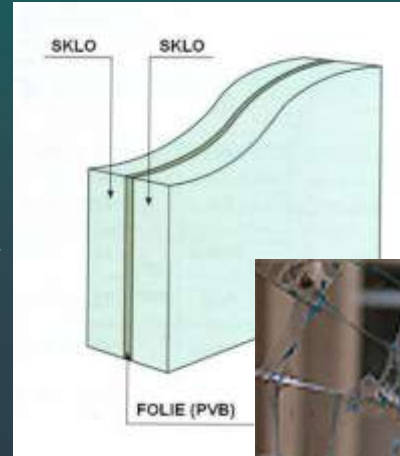
- tažené (0,7 – 1,35mm, 2 - 4 mm, 5 - 20 mm)
 - matové, ledové
 - determální (pohlcuje 50% IR paprsků)
 - zrcadlové
 - barevné (oxidy kovů Fe, Cu, Co, Ni, Ti)

Bezpečnostní sklo

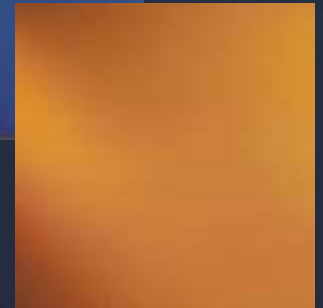
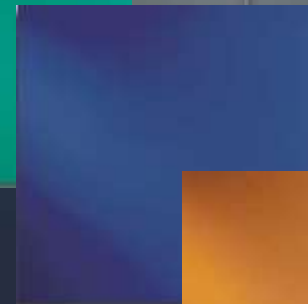
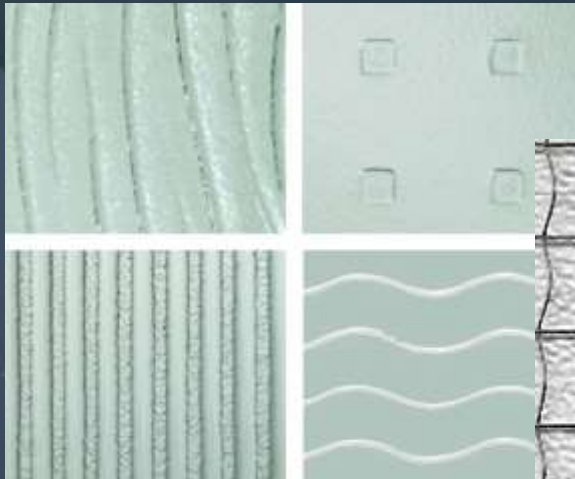
- **vrstvené**
 - polyvinylbutyralová fólie
- **tepelně tvrzené**
 - řízené ochlazení
- **protipožární**
 - zpěňující vrstva

Ploché sklo válcované

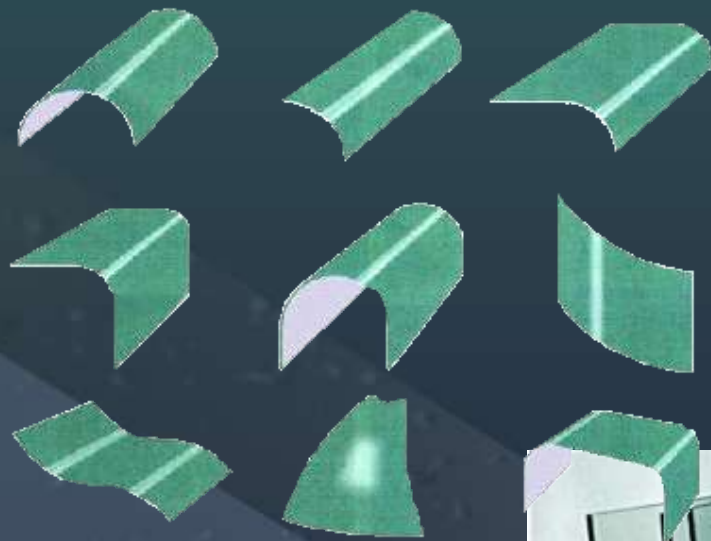
- neprůhledné, propustnost 75 - 88 %
 - vzorované
 - drátové
 - opakní

Ohýbané sklo

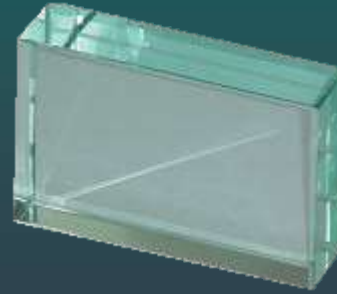
- jednoduchá i vrstvená

Tvarované sklo

- duté tvarovky „Luxfery“
– sklobeton
- plné tvarovky
- profilové sklo „Copilit, Linit“
- střešní tašky

Speciální skla

- **olovnaté sklo** (18-38% PbO)
 - ochrana proti radiaci
- **borosilikátové sklo**
 - odolnost vůči tepelným změnám a chemikáliím – **varné sklo**
- **antibakteriální sklo**
 - difúze stříbrných iontů

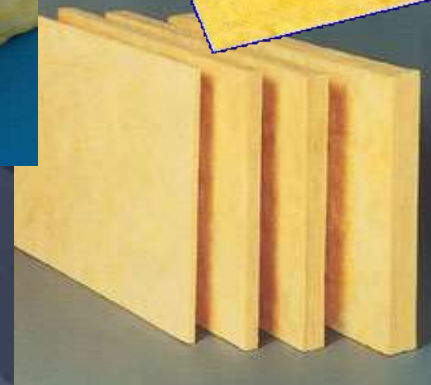
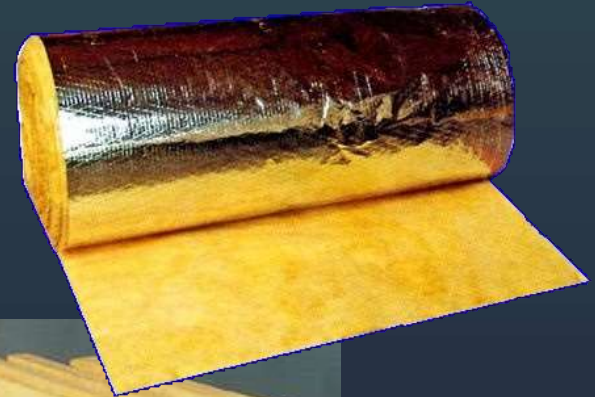
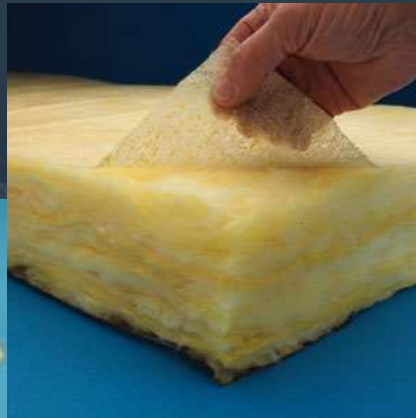

© AGC Flat Glass Europe

Skleněná vlákna

- **krátká** – použití i vlastnosti jako vlákna minerální
 - tepelné a akustické izolace (rohože, pásy, desky, volná vlna)

Výroba izolací ze skleněných vláken

Tepelné izolace ze skleněných vláken

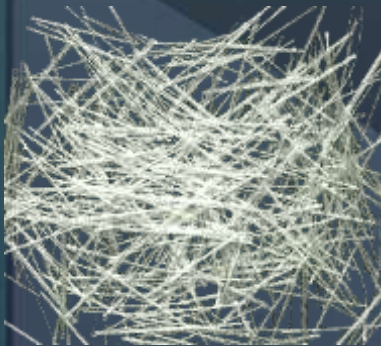
- + nesnadno hořlavé (obsah pryskyřice)
- + výborná prodyšnost
- + vysoký součinitel difúze vodní páry
- nasákavé (hydrofobizace)
- vdechování vláken (respirátory)
- v USA stříkání na stěny (s PVAC)

Skleněná vlákna

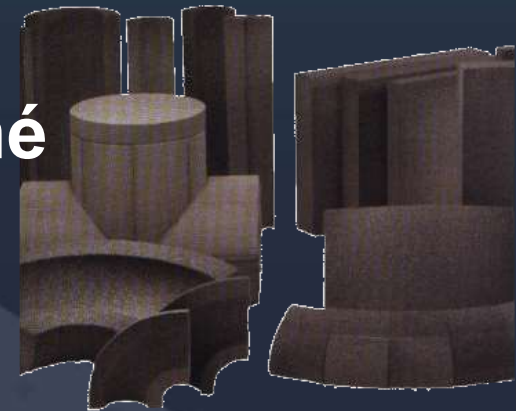
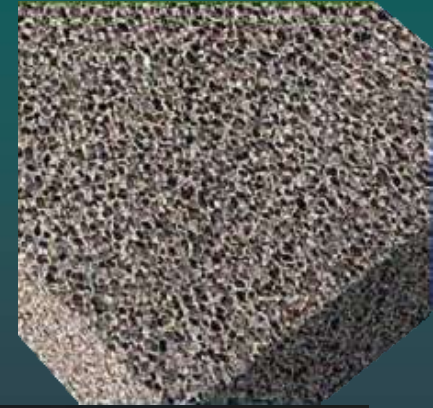
- dlouhá – nekonečné vlákno
 - tkaniny, rohože (textilie, plošná výztuž cementových desek, lamináty)
 - sekaná vlákna (výztuž do betonu – alkalivzdorná)

Pěnové sklo

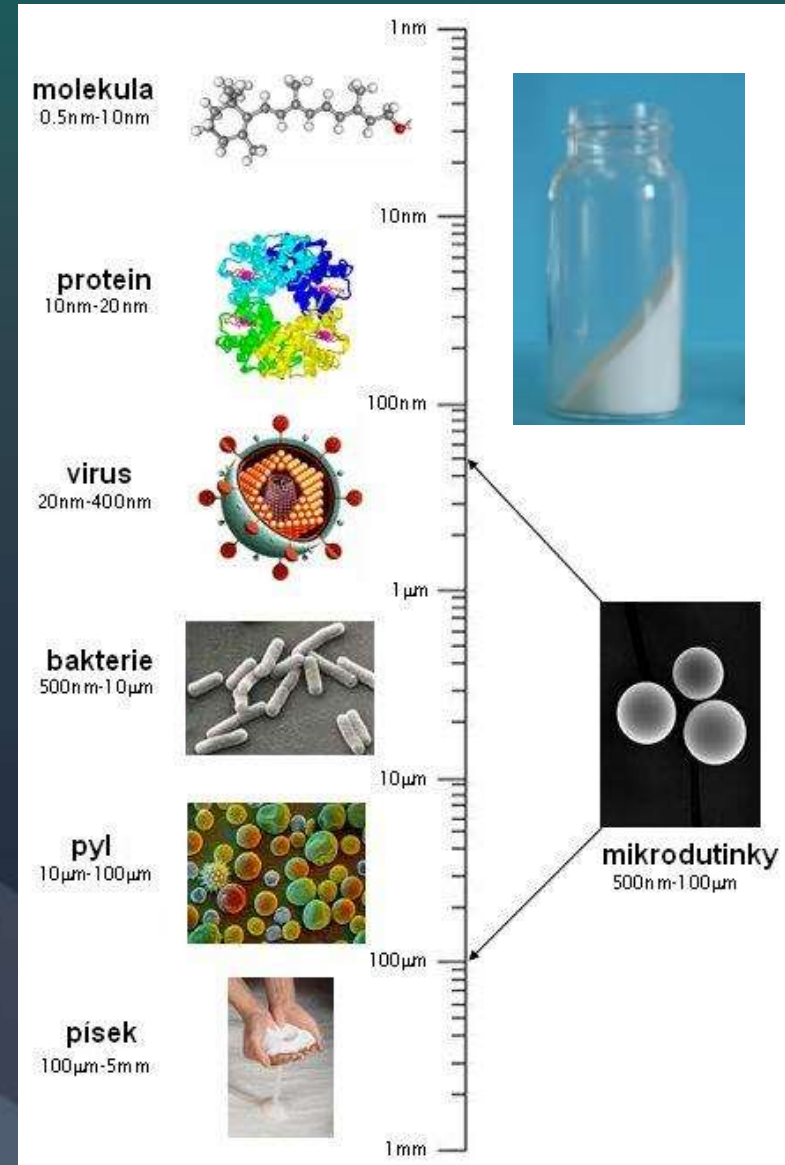
- mleté sklo + uhlí → při tavení uhlí vyhoří a tavenina napění
- $\lambda \approx 0,04 \text{ W.m}^{-1}.\text{K}^{-1}$
- $\rho_v = 100 - 150 \text{ kg.m}^{-3}$
- pevnost v tlaku 0,7 – 1,6 MPa
- nehořlavé
- nenasákavé
- biologicky a chemicky odolné
- odolává teplotám - 260 až + 430 °C

Mikrodutinky

- duté kuličky
 - \varnothing 10 – 120 μm
 - tl. stěny 0,5 – 2 μm
- velmi lehké
- plnivo do nátěrů a tmelů
- provzdušňující přísada do betonu

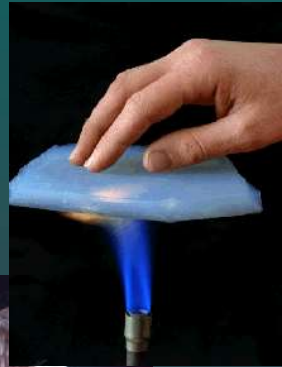
Vzdušné sklo

= aerogel

- pěna z čistého křemenného skla
- $\lambda = 0,004 \text{ W.m}^{-1}.\text{K}^{-1}$
- $\rho_v = 1,9 \text{ kg. m}^{-3}$

Stavební aerogely

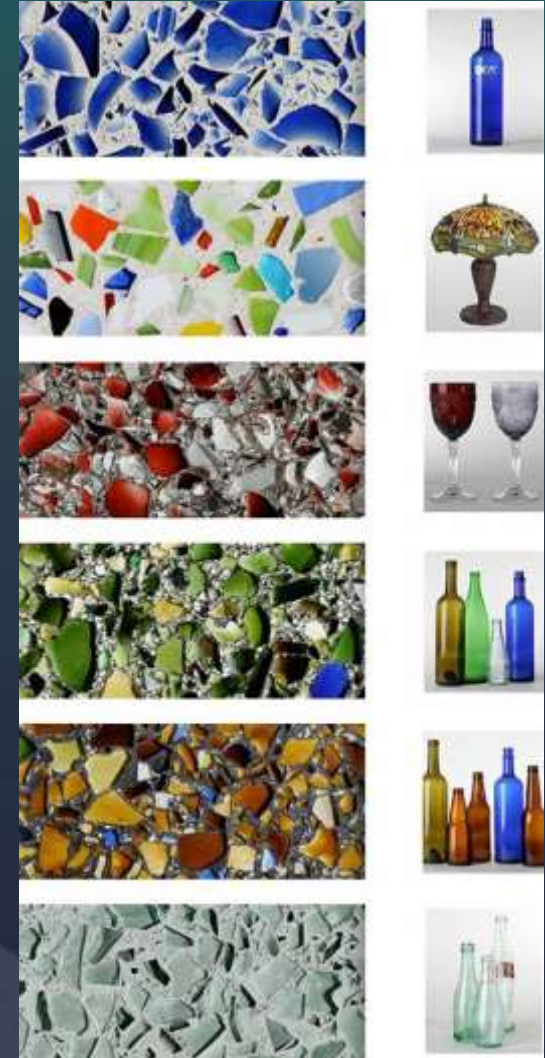
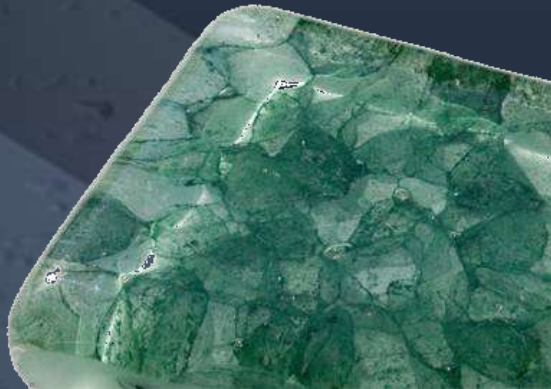
- $\lambda = 0,015 \text{ W.m}^{-1}.\text{K}^{-1}$
- $\rho_v = 13 \text{ kg. m}^{-3}$
- rohože, desky
- granulát

Recyklované sklo

- sklokrystalické desky
- skleněné terrazzo
- „kamenivo“

**Katedra materiálového inženýrství
a chemie**

Stavební fakulta ČVUT v Praze

Stavební hmoty

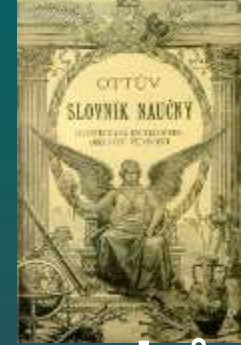

KOVY

Kovy

- držíme-li se Mendělejevovy soustavy prvků jest z hruba rozvrh mezi prvky kovovými a nekovovými naznačen čarou napříč od lithia k iódu vedenou. V pravo vzhůru nad touto čarou jsou prvky nekovové, v levo pod ní prvky kovové

Ottova encyklopedie, 1908

1 H 1s ¹																	2 He 1s ²				
3 Li 2s ¹	4 Be 2s ²															5 B 2s ² 2p ¹	6 C 2s ² 2p ²	7 N 2s ² 2p ³	8 O 2s ² 2p ⁴	9 F 2s ² 2p ⁵	10 Ne 2s ² 2p ⁶
11 Na 3s ¹	12 Mg 3s ²															13 Al 3s ² 3p ¹	14 Si 3s ² 3p ²	15 P 3s ² 3p ³	16 S 3s ² 3p ⁴	17 Cl 3s ² 3p ⁵	18 Ar 3s ² 3p ⁶
19 K 4s ¹	20 Ca 4s ²	21 Sc 3d ¹ 4s ²	22 Ti 3d ² 4s ²	23 V 3d ³ 4s ²	24 Cr 3d ⁵ 4s ¹	25 Mn 3d ⁵ 4s ²	26 Fe 3d ⁶ 4s ²	27 Co 3d ⁷ 4s ²	28 Ni 3d ⁸ 4s ²	29 Cu 3d ¹⁰ 4s ¹	30 Zn 3d ¹⁰ 4s ²	31 Ga 4s ² 4p ¹	32 Ge 4s ² 4p ²	33 As 4s ² 4p ³	34 Se 4s ² 4p ⁴	35 Br 4s ² 4p ⁵	36 Kr 4s ² 4p ⁶				
37 Rb 5s ¹	38 Sr 5s ²	39 Y 4d ¹ 5s ²	40 Zr 4d ² 5s ²	41 Nb 4d ⁴ 5s ¹	42 Mo 4d ⁵ 5s ¹	43 Tc 4d ⁵ 5s ²	44 Ru 4d ⁷ 5s ¹	45 Rh 4d ⁸ 5s ¹	46 Pd 4d ¹⁰	47 Ag 4d ¹⁰ 5s ¹	48 Cd 4d ¹⁰ 5s ²	49 In 5s ² 5p ¹	50 Sn 5s ² 5p ²	51 Sb 5s ² 5p ³	52 Te 5s ² 5p ⁴	53 I 5s ² 5p ⁵	54 Xe 5s ² 5p ⁶				
55 Cs 6s ¹	56 Ba 6s ²	57 La* 5d ¹ 6s ²	72 Hf 5d ² 6s ²	73 Ta 5d ⁴ 6s ²	74 W 5d ⁴ 6s ²	75 Re 5d ⁵ 6s ²	76 Os 5d ⁶ 6s ²	77 Ir 5d ⁷ 6s ²	78 Pt 5d ⁹ 6s ¹	79 Au 5d ¹⁰ 6s ¹	80 Hg 5d ¹⁰ 6s ²	81 Tl 6s ² 6p ¹	82 Pb 6s ² 6p ²	83 Bi 6s ² 6p ³	84 Po 6s ² 6p ⁴	85 At 6s ² 6p ⁵	86 Rn 6s ² 6p ⁶				
87 Fr 7s ¹	88 Ra 7s ²	89 Ac** 6d ¹ 7s ²	104 Db 6d ³ 7s ²	105 Jl 6d ⁴ 7s ²	106 Rf 6d ⁴ 7s ²	107 Bh 6d ⁵ 7s ²	108 Hn 6d ⁶ 7s ²	109 Mt 6d ⁷ 7s ²													

KOVY
 POLOKOVY
 NEKOVY

58 Ce 4f ¹ 5d ¹ 6s ²	59 Pr 4f ³ 6s ²	60 Nd 4f ⁴ 6s ²	61 Pm 4f ⁵ 6s ²	62 Sm 4f ⁶ 6s ²	63 Eu 4f ⁷ 6s ²	64 Gd 4f ⁷ 5d ¹ 6s ²	65 Tb 4f ⁹ 6s ²	66 Dy 4f ¹⁰ 6s ²	67 Ho 4f ¹¹ 6s ²	68 Er 4f ¹² 6s ²	69 Tm 4f ¹³ 6s ²	70 Yb 4f ¹⁴ 6s ²	71 Lu 4f ¹⁴ 5d ¹ 6s ²
90 Th 6d ² 7s ²	91 Pa 5f ² 6d ¹ 7s ²	92 U 5f ³ 6d ¹ 7s ²	93 Np 5f ⁴ 6d ¹ 7s ²	94 Pu 5f ⁶ 7s ²	95 Am 5f ⁷ 7s ²	96 Cm 5f ⁷ 6d ¹ 7s ²	97 Bk 5f ⁹ 7s ²	98 Cf 5f ¹⁰ 7s ²	99 Es 5f ¹¹ 7s ²	100 Fm 5f ¹² 7s ²	101 Md 5f ¹³ 7s ²	102 No 5f ¹⁴ 7s ²	103 Lr 5f ¹⁴ 6d ¹ 7s ²

Kovy

- z fyzikálních vlastností sluší ještě uvést, že jsou **dobří vodiči tepla i elektřiny**. Tuto vedou bez pohybu svých nejmenších částic (vodiči prvního řádu). Krystalují většinou v soustavě krychlové. Hutnota kolísá v širokých mezích.
- technicky důležité jsou jednak **pevnost**, jednak **kujnost a tažnost** kovů

Ottova encyklopedie, 1908

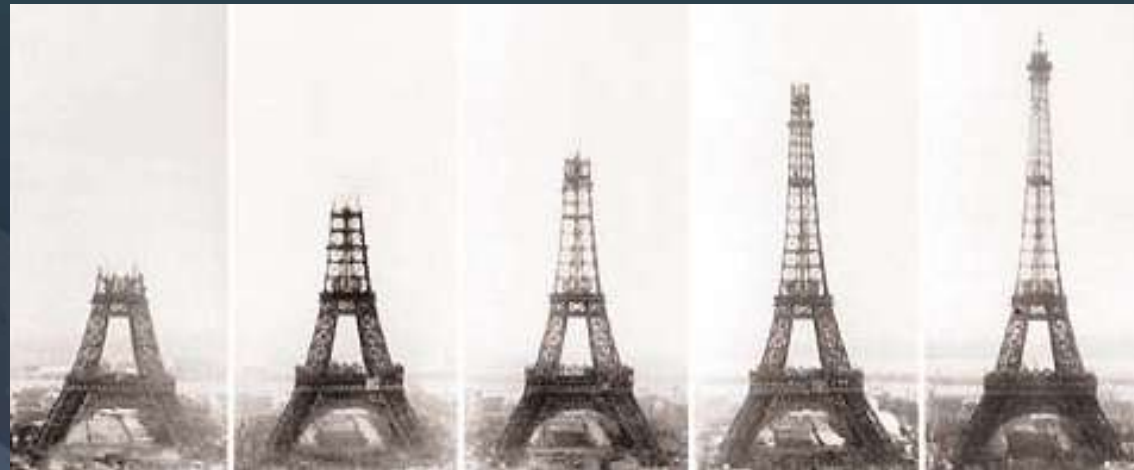
Technické kovy

- železné
 - surové železo
 - litina (bílá a šedá)
 - ocel ($< 2\% \text{ C}$)

(2 - 4 % C)

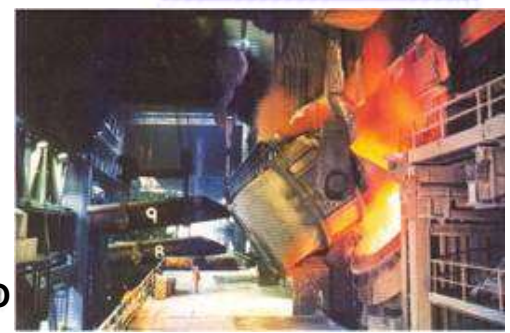
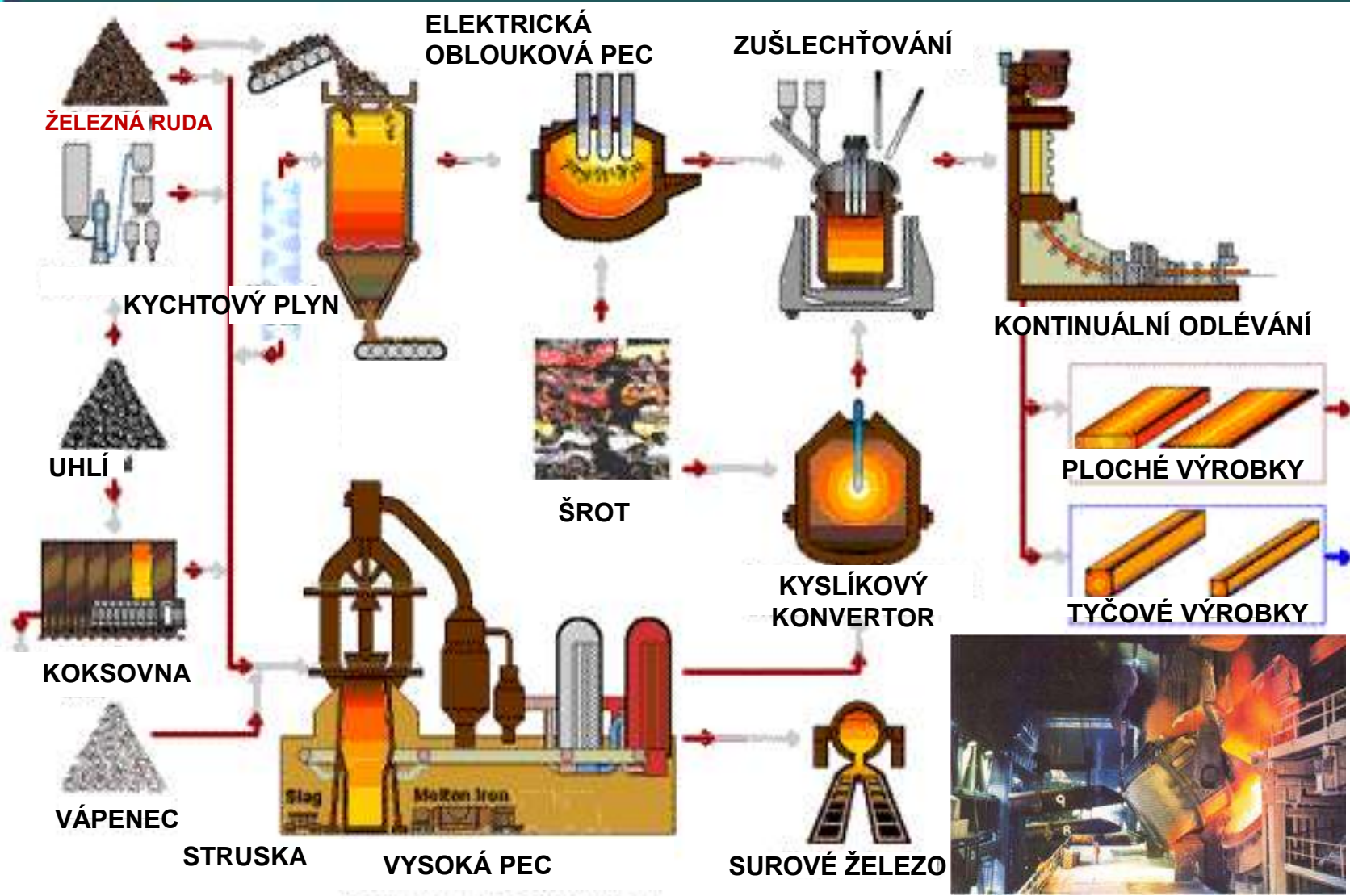
- neželezné
 - měď
 - zinek
 - olovo
 - cín
 - hliník

+ jejich slitiny

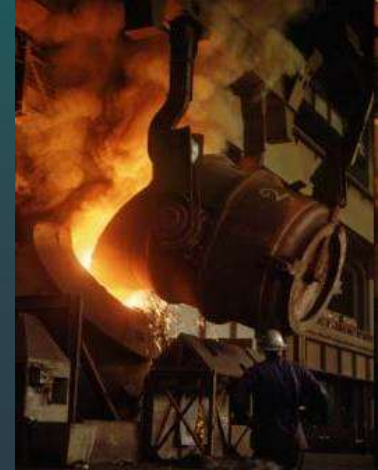
Výroba železa a oceli

Ocel - rozdělení

- **podle výroby**
 - neuklidněná (plyny při tuhnutí)
 - uklidněná (křemíkové přísady)
 - vysoce uklidněná (hliník)
 - tvářená za tepla (odlévání, válcování)
 - tvářená za studena (kroucení, tažení)
 - bez meze kluzu
 - nižší tažnost

Ocel - rozdělení

- **podle chemického složení**
 - nelegovaná (uhlíková)
 - legovaná (přídavek Mo, Ni, Cr, W, Ti ...)
- **podle kvality**
 - ocel obvyklých jakostí (bez TZ, Mn, Si, jinak bez legur)
 - jakostní ocel (není předepsána čistota, ale dodatečné požadavky)
 - ušlechtilá ocel (čistota, zušlechtování, povrchové kalení, přesné chem.složení)

Značení ocelí

- ČSN 42 0002: **10 505**
 - 5 - dobrá svařitelnost
 - 7 - **R** - tyčová k předp.
 - 8 - tažení za studena

- třída oceli **ČSN EN 10027-1: B 500 H**
 - pro tř. 10 a 11:

- 10 a 11 – konstrukční (vč. betonářské) nelegované
- zkrácené podle **ČSN EN 10027-1**
- S – konstrukce pro všeobecné použití
- **Fe 510 C-KZ**
- P – předepsaným obsahem C
- L – pro potrubí
- B – min. mez pevnosti v MPa
- Y – předpínací výztuž
- R – kolejnice
- H – ploché výr. k tažení

1/10 min. mez pevnosti v MPa (kromě betonářských)

1/10 min. mez kluzu v MPa

1/10 min. mez kluzu v MPa (betonářské)

pro tř. 12-17: chemické složení

• min. mez pevnosti – Y, R

doplňkový symbol (další vlastnosti)

Vlastnosti ocelí

Obecné:

- hustota: $7\,850\text{kg}\cdot\text{m}^{-3}$
- modul pružnosti:
 - v tahu a tlaku: $210\,000\text{MPa}$
 - ve smyku: $85\,000\text{MPa}$
- součinitel délkové teplotní roztažnosti: $12\cdot 10^{-6}\text{K}^{-1}$
- měrná tepelná kapacita: $0,46\text{kJ}\cdot\text{kg}^{-1}\cdot\text{K}^{-1}$
- Poissonův součinitel: $0,3$

Vlastnosti ocelí

Závislé na složení:

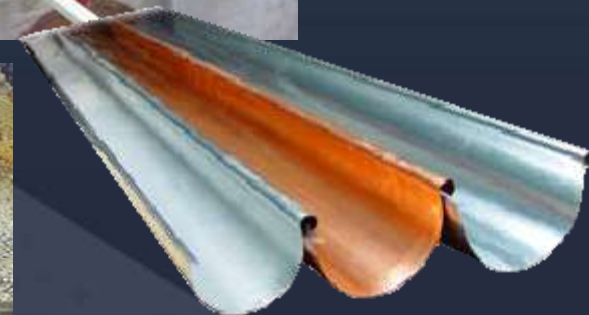
Obsah C	[%]	0,1 – 0,15	0,5
Pevnost v tahu	[MPa]	340 – 450	700 - 850
Mez kluzu	[MPa]	210 – 280	> 370
Tažnost	[%]	≥ 28	10

- s teplotou klesá pevnost i modul pružnosti
- při opakovaném namáhání pevnost klesá na mez únavy (30 - 40% pův. pevnosti)

Stavební ocel

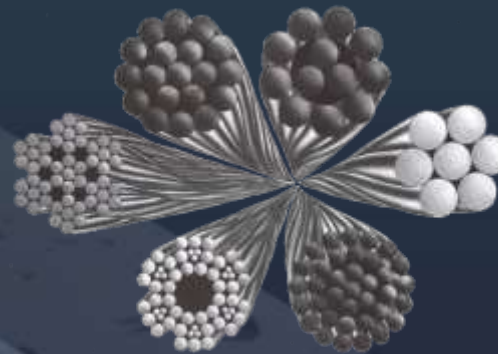
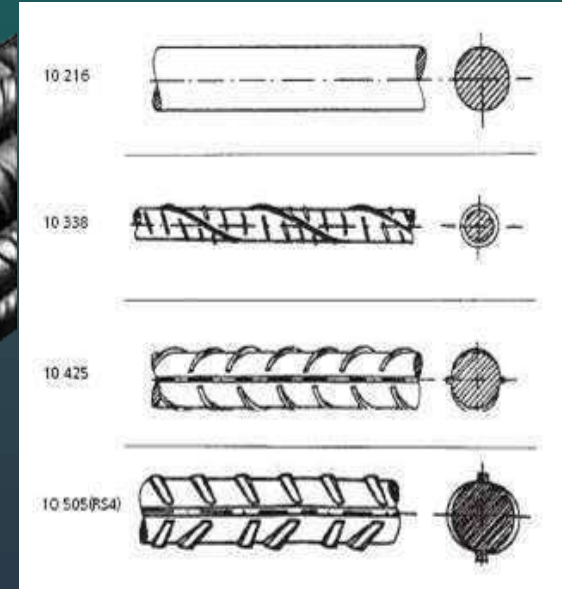
- ocel na stavební konstrukce
- výztuž do betonu
- předpínací výztuž
- kolejnice, štetovnice, důlní výztuž
- plechy pro klempířské a pokrývačské práce

Ocel pro výztuž

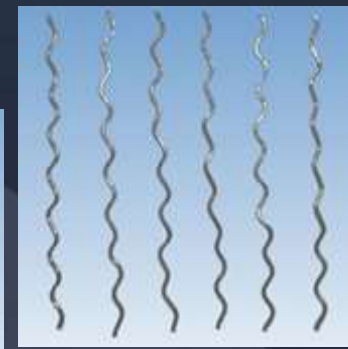
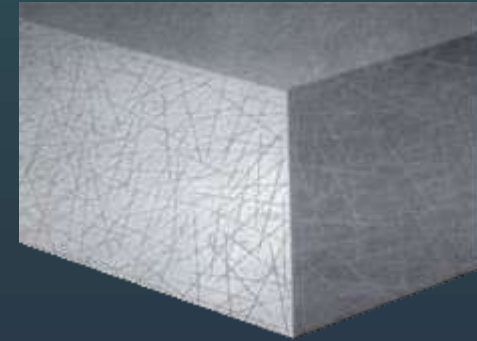
- válcování a tažení za studena
- dráty a tyče
- svařované sítě
- předpínací výztuž
 - dráty (\varnothing 2-7,5 mm, pevnost až 2000 MPa)
 - spletence
 - lana
 - tyče
 - kotevní desky, kotvy, matice

Kovová vlákna

- pro rozptýlenou výztuž (drátkobeton)
- výroba: sekání, stříhání, oddělování z taveniny, frézování
- \varnothing 0,4 – 1,1 mm
- délka 12 – 60 mm (rovné)
- délka 30 – 60 (zahnuté nebo rozšířené)
- pevnost 900-1500 MPa

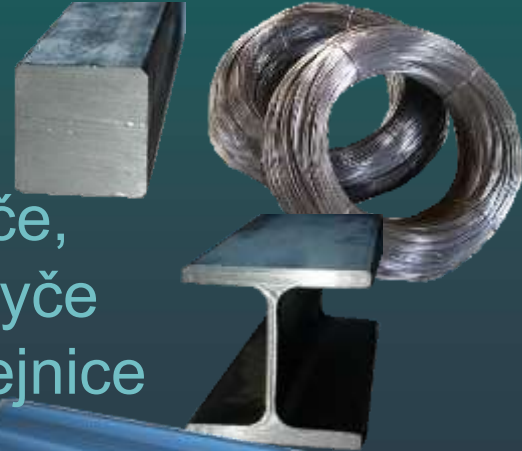

Ostatní ocelové výrobky

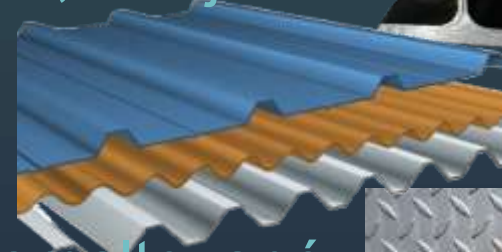
- **dlouhé výrobky:**

- dráty (měkké, tvrdé, polotvrdé), tyče, pásková ocel (plochá), úhelníky, tyče průřezu I, U, T, H, štětovnice, kolejnice

- **ploché výrobky:**

- d. 1–12 m, 6500 – 17000 kg
- Pásky, plechy bez povlaku, smaltované, pozinkované, profilované, vlnité

- **trubky**

- **uzavřené tenkostěnné profily (Jäklovy)**

Ostatní ocelové výrobky

Ploché výrobky: (d.1–12 m, 6500 – 17000 kg)

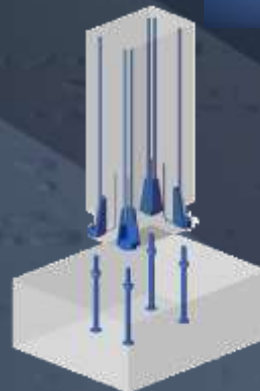
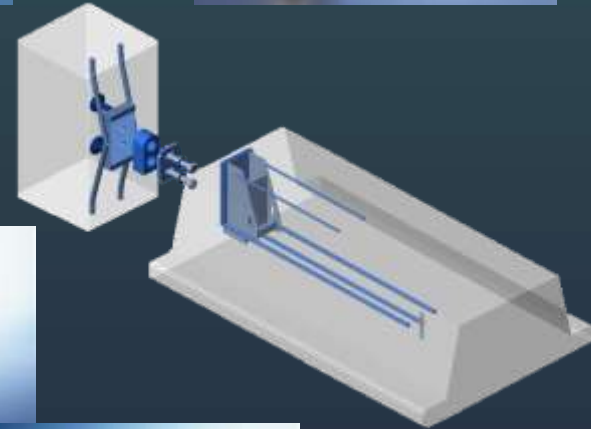
- pásy
- plechy bez povlaku
 - tenké
 - tlusté
 - s výstupky
- plechy smaltované
- plechy pozinkované
- profilované a vlnité

Speciální výrobky do betonu

- skryté konzoly
- kotevní prvky
- kotevní šrouby
- sloupové a stěnové botky
- přepravní úchyty

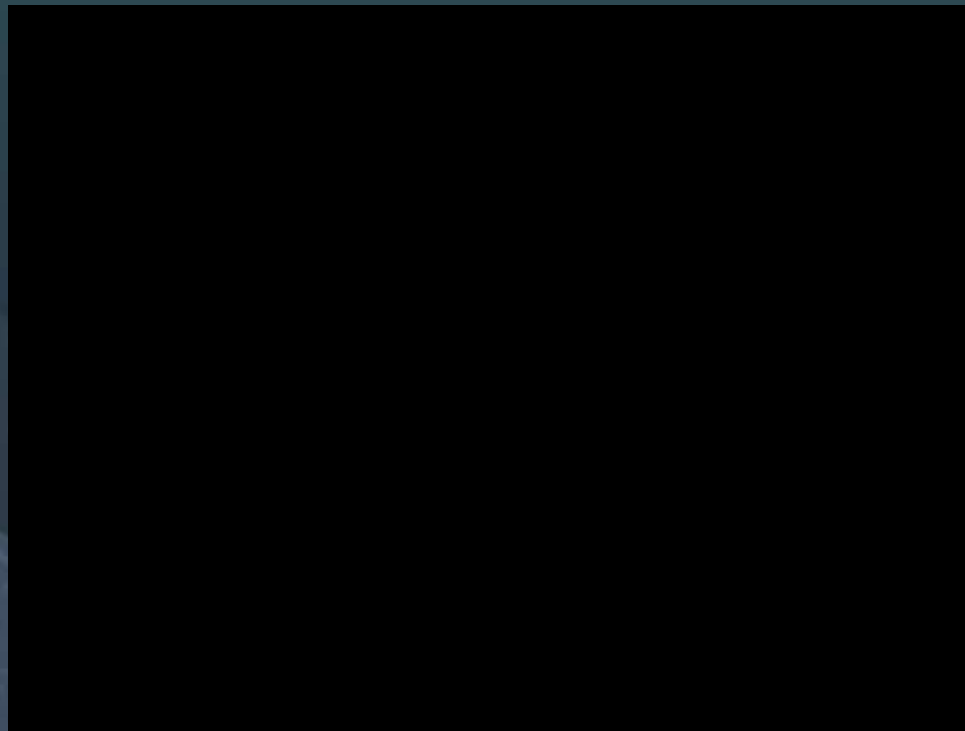
Speciální výrobky do betonu

- sloupové botky

Speciální výrobky do betonu

- přepravní úchyty

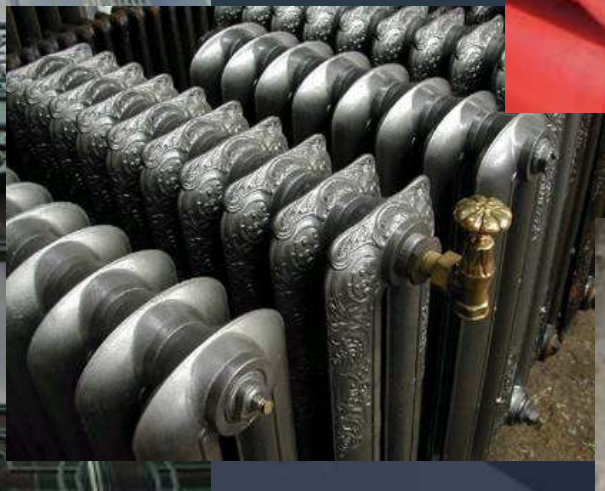
Ocel – výhody a nevýhody

- + vysoká pevnost
- + tvárnost
- + kujnost
- koroze
- vysoká hmotnost
- cena
- chování při požáru
- energetická náročnost

Litina

Litina

- druhé tavení surového železa
- šedá (2,7 - 4,2% C)
 - v tlaku: 600 – 1100 MPa
 - pevnost tahu: 150 – 450 MPa
 - tažnost: 0,3 – 0,8 % (křehká)
- tvárná (3,7 %C)
 - pevnost v tlaku: 700 – 1150 MPa
 - pevnost tahu: 350 - 900 MPa
 - tažnost: 2 - 22 %

**Katedra materiálového inženýrství
a chemie**

Stavební fakulta ČVUT v Praze

Stavební hmoty

Měď Cu a její slitiny

Měď

- červenohnědá
- nekoroduje – zelená „měděnka“
- vysoká elektrická vodivost
- baktericidní – trubky vhodné na teplou vodu
- s tvrdou pájkou (450 °C) použitelné i na plyn
- pevnost 200 – 360 MPa (tažená za studena až 500 MPa)
- tažnost 36 % (tažená za studena 3-6%)

Výrobky z mědi

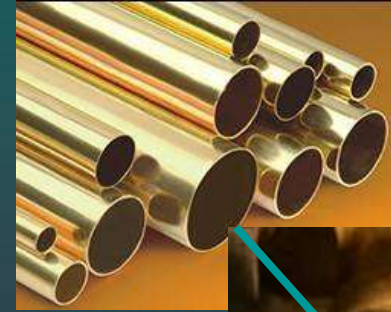
- plechy na střešní krytiny a klempířské práce
- vložky nebo potahy asfaltových pásů (biocidní ochrana)
- elektroinstalační dráty a kabely
- trubky

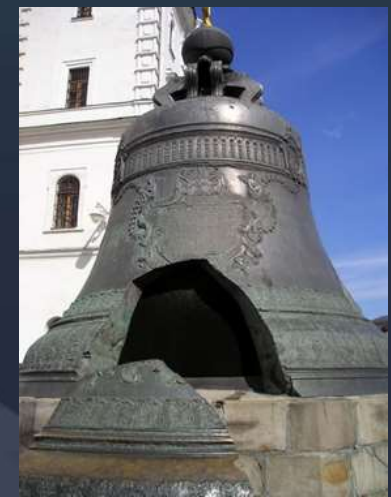

Slitiny mědi

- **mosaz (Cu + Zn)**
 - pevnost 230 - 550 MPa
 - potrubní armatury, stavební kování, tvrdá pájka, tombak (> 70% Cu),

- **bronz (Cu + Sn)**
 - vysoká odolnost vůči korozi
 - olověný, hliníkový

Zinek Zn

- šedomodrý
- dobře slévateľný
- nízká pevnost (10 –30 MPa)
- nízká tavící teplota – pozinkování
- **titanzinek** (Zn (99,995%) legovaný Cu a Ti)
 - tl. 0,5 – 1,5 mm,
š. 50-1000 mm,
 - ochrana oceli vrstvičkou $ZnCO_3$

Titanzinek

Vlastnosti titanzinkového plechu:

Vlastnosti	Hodnota
Hustota [kg.m ⁻³]	7 150
Měrná tepelná vodivost [W.m ⁻¹ K ⁻¹]	109
Souč. délkové teplotní roztažnosti [K ⁻¹]	22.10. ⁻⁶
Mez 0,2 [MPa]	100 000
Mez pevnosti v tahu [MPa]	150
Tažnost [%]	40
Ohyb o 180 ° při teplotě 20 °C bez natržení a při zpětném ohybu bez lomu	

Zinek - výrobky

Hliník **Al** a lehké slitiny

Hliník a lehké slitiny

- výroba z Al rudy (bauxit)
elektrolýzou (energeticky náročná)

Vlastnosti:

- hustota: $2650 - 2800 \text{ kg.m}^{-3}$
- pevnost: $70 - 700 \text{ Mpa}$
- tažnost: $5 - 30 \%$
- elektrická vodivost: $65 \% \text{ Cu}$
- nekoroduje (Al_2O_3)

Hliník a lehké slitiny

- lehké slitiny s Mn, Cu, Mg, Si, Zn
- vlastnosti lze zlepšit **tepelným zpracováním**
 - žíhání
 - rychlé ochlazení
 - vytvrzení stárnutím (přirozeným či umělým)
- povrchová úprava **eloxováním** (anodickou oxidací) nebo práškovým povlakem

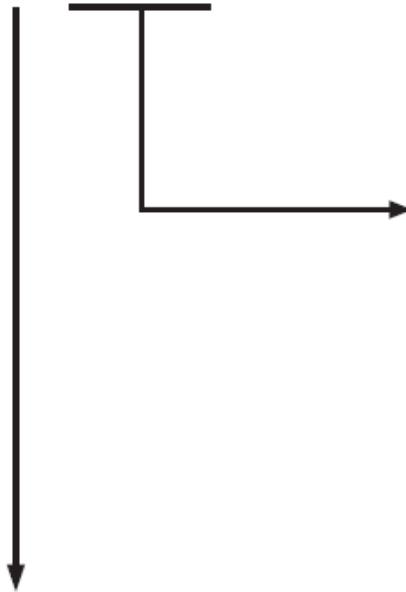

Lehké slitiny - značení

- číselné (ČSN EN 573-1) :

EAN Ax - XXXX

- 1xxx** – řada 1000 (bez legur)
- 2xxx** – řada 2000 (Cu)
- 3xxx** – řada 3000 (Mn)
- 4xxx** – řada 4000 (Si)
- 5xxx** – řada 5000 (Mg)
- 6xxx** – řada 6000 (Mg, Si)
- 7xxx** – řada 7000 (Zn)
- 8xxx** – řada 8000 (ostatní prvky)
- 9xxx** – řada 9000 (neobsazená řada)

- W** v případě tvářených výrobků
- B** nelegované nebo slitinové hliníkové ingoty pro přetavení
- C** odlitky
- M** předslitiny

Lehké slitiny - značení

- chemické (ČSN EN 573-2) :

EN AW- 7020 [Al, Zn4,5Mg1]

číselné značení

obsahy přídatných kovů
sestupně (max. 4)

Hliník a lehké slitiny - výrobky

- plechy a pásy
 - hladké, profilované, tvarované
- tvarové tyče
 - uzavřené, otevřené
 - jednoduché, členité
- dráty
- lana
- trubky
- střešní krytina

Hliník a lehké slitiny

- + nekoroduje (vrstva Al_2O_3)
- + vlastnosti lze regulovat pomocí příměsí a způsobem zpracování
- + nízká hmotnost

- nízká pevnost (lze zvýšit tvářením za studena)
- vysoká cena
- energetická náročnost výroby
- el. vodiče – dotvarování, křehnutí

Olovo Pb

- šedé
- hustota : $11\,340\text{ kg}\cdot\text{m}^{-3}$
- tepelná vodivost: $35\text{ W}\cdot\text{m}^{-1}\cdot\text{K}^{-1}$

- + dobře tvářitelné
- + nekoroduje

- jedovaté
- pevnost: $12 - 20\text{ MPa}$
- měkké

Olovo - výrobky

- **plechy**
 - tl. 0,5 – 6 mm
- **trubky**
 - Ø 7 – 320 mm
 - stěna tl. 1,5 – 20 mm
- **měkké pájky**
 - slitina s Sn (25-40%)
- **tvrdá slitina s Sb**

Zlato Au

- + povětrnostní stálost
- + chemická odolnost
- + hustota: $19\,300\text{ kg}\cdot\text{m}^{-3}$
- + vysoká tažnost a kujnost

- měkkost (3 st. Mohs)
- cena!!!

Zlato - výrobky

- pozlátkové plátky
– tl. 0,1 μm

Použití zlata ve stavbě

Vrány útočí na moskevské chrámy

„církevními záškodníky“, kteří kradou zlato z kupolí, bojují kněží už léta. Stále marně

stovou pohromou jsou pro moskevské pravoslavné chrámy vrány útočící na pozlacené kupole. Zdvádění ptáci skotačí na třpytivých báních a dráčky strhávají zlato z kupolových střech. Duchovní a laici bojují proti nim marně už mnoho desetiletí. Škeré snahy odradit je z této drahé zábavy jsou zatím marné.

Vrány si oblíbily kupole jako jakési závodiště. Sjíždějí po lesklém povrchu na břišku a sklouzají přitom dráčky. Ornitologové říkají, že je jejich chování zcela normální. „Vrány milují všechno lesklé a kupole jsou pro ně gigantický prostor. Jako hrají tvorečky tam mohou nejen vyřádit, ale i vyhrát. Závody ve sjíždění po povrchu kupolí se připravují na složité životní situace,“ říká expert ze Severního ústavu ekologie a evoluce Sergej Iljičov.

Moskevští duchovní vytvořili boj s „církevními záškodníky“ oddíly. Ve spolupráci s ornitology se snažili vyháňet pomocí

odpudivých zvuků nahraných na magnetofon. To však fungovalo jen krátce. Vrány brzy pochopily, že překážka je umělá, a pokračovaly ve svých hrách.

Mimo Moskvu se proti vránám používá jako odstrašovací prostředek střelba prázdnými náboji. V metropoli se však střílet nesmí, a tak se vymýšlejí různé jiné způsoby. Nejúčinnější, ale zároveň taky nejdražší je nasazování speciálně cvičených sokolů. Ti prý působí bezchybně a vrány před nimi vystrašeně prchají.

Velmi nevídanými hosty jsou vrány zejména v moskevském Kremlu. Tamní ochranka proti nim bojuje už desítky let. Vypuzovala je různými způsoby včetně střelby. Obvykle se však vylekali spíše návštěvníci než vrány. V poslední době jsou alespoň v tomto prostoru nasazování výhradně sokoli.

Boj s vránami v Kremlu zajišťují příslušníci kremelského pluku. S cvičenými sokoly nejen odhánějí škůdce, ale přilepšují si i k žoldu. Vojáckové se sokoly v náručí se nechávají vyfotografovat, ovšem jen za peníze. Za jeden snímek chtějí deset rublů.

Podle ornitologů se na moskevských vránách dá docela slušně vydělat. Jejich dráčky jsou totiž plné

SOKOL NA VRÁNY PLATÍ.

Dravci ochrání stavby nejlépe, ale jejich „provoz“ je drahý. Může si ho dovolit pouze Kreml. FOTO: ČTK

zlata. Vrána je ovšem mimořádně chytrý pták a chytit jej není vůbec jednoduché. Tito operenci dokážou správně vypočítat svůj let a vždy doletí na místo, které si stanoví. Léčku obvykle odhalí a vyhnou se jí. Odhorníci dokonce tvrdí, že přechytračit vránu je prakticky nemožné.

ALEXANDRA MALACHOVSKÁ,
ČTK

ČTK ZLATO Z VĚŽÍ MIZÍ. Zůstává za dráčky vránám.